

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hudba v životě dítěte předškolního věku

Vypracoval: Pelouchová Lenka
Vedoucí práce: Mgr. Svobodová Eva

České Budějovice 2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Mgr. Evě Svobodové za odborné vedení, inspiraci, vstřícný přístup a připomínky při vypracování bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Hudba v životě dítěte předškolního věku“ se snaží ukázat na možnosti a přínos využití poslechu klasické hudby v životě dětí. Teoretická část definuje pojmy z hudebního umění, zabývá se funkcí hudby a psychologickým dopadem hudby na dítě a člověka obecně. Současně jsou zde uvedeny pozitiva a rizika působení hudby na dítě a zabývá se také důležitostí výchovy k hudbě a jejímu poslechu. Praktická část seznamuje s projektem, který je zaměřen na poslech klasické hudby a užití jej s dětmi předškolního věku. Dále zde odkrývá vnímání a porozumění této hudbě ze strany dětí. Praktická část je doplněna o výzkum, jehož cílem bylo zjistit motivaci rodičů k hudebnímu vzdělávání jejich dětí. Součástí práce je přiložené CD, na kterém jsou zaznamenány rozhovory s respondenty.

ABSTRACT

Bachelor thesis "Music in preschooler's life" shows the possible usage of listening to classical music in the preschoolers' lives and its benefits. The theoretical part defines the terms of musical art, it deals with the functions of music and the psychological impact of music on the child and humans in general. It also introduces both the positive and the negative music effects on the child and also mentions the educational importance of music. The practical part of the thesis introduces a project which focuses on listening to classical music and reflects its usage with preschool children. It also touches children's perception and inner understanding of music. Additional research aims to find out about the motivation of parents to the musical education of their children. Recorded interview with children's parents can be found on addend CD.

Obsah

ÚVOD	- 8 -
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	- 9 -
1.1 Kultura a umění	- 9 -
1.2 Hudební umění	- 10 -
1.2.1 Antika	- 11 -
1.2.2 Středověk	- 11 -
1.2.3 Renesance	- 11 -
1.2.4 Baroko	- 12 -
1.2.5 Klasicismus	- 12 -
1.2.6 Romantismus	- 13 -
1.2.7 Hudba 20. století	- 13 -
1.3 Funkce hudby	- 13 -
1.3.1 Hudba v souvislostech jiných předmětů	- 16 -
1.3.2 Rizika hudby	- 17 -
1.4 Výchova k hudbě	- 19 -
1.4.1 Hudební vývoj dítěte	- 20 -
1.4.2 Hudební schopnosti, vlohy, talent	- 23 -
1.5 Poslech hudby	- 24 -
2 PRAKTICKÁ ČÁST	- 28 -
2.1 Filozofie projektu	- 28 -
2.2 Cíle projektu	- 29 -
2.3 Očekávané výstupy	- 29 -
2.4 Činnosti s hudbou	- 31 -
2.5 Realizace projektu	- 32 -
2.5.1 Jaro	- 32 -
2.5.2 Léto	- 35 -
2.5.3 Podzim	- 37 -
2.5.4 Zima	- 41 -
2.6 Evaluace projektu	- 45 -
2.6.1 Jaro	- 45 -
2.6.2 Léto	- 46 -
2.6.3 Podzim	- 46 -
2.6.4 Zima	- 47 -

3 VÝZKUMNÁ ČÁST	- 49 -
3.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ, VÝZKUMNÝ PROBLÉM	- 49 -
3.2 Kvalitativní výzkumné šetření	- 50 -
3.3 Charakteristika zkoumaného souboru	- 50 -
3.4 Průběh shromažďování dat	- 50 -
3.4.1 Dílčí výzkumné otázky	- 51 -
3.5 Výsledky	- 51 -
ZÁVĚR	- 53 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 55 -
SEZNAM PŘÍLOH	- 57 -

ÚVOD

Jsem přesvědčena, že všechno, co řekneme, myslíme si, čemu věříme, a všechno, co uděláme, má vliv na to, jak dítě vyrůstá. Stáváme se jeho vzorem. Tvarujeme tuto lidskou bytost tím, že prostě žijeme a přebíráme na čas odpovědnost za formování jeho života.

V roce 2003, kdy jsem se poprvé setkala se skupinkou dětí předškolního věku při mé pedagogické praxi na Základní umělecké škole. Vyučuji hru na violoncello, hudební nauky a přípravné hudební výchovy, které navštěvují převážně předškolní pětileté děti. Práce s těmito nejmenšími je pro mne velice zásadní a působí mi především radost, neboť mám možnost sledovat vývoj v jejich hudebním světě. Vždy jsem tíhla spíše k práci s malými dětmi. Ta atmosféra jedinečné spolupráce a hudebního tvoření obohatila tehdy mě i celou tu partu malých muzikantů, jež jsem měla na starosti. Je úžasné s dětmi společně objevovat a prohlubovat bohatství prožitků a vztahů díky hudbě a především radovat se z ní.

Právě společné tvoření s dětmi mě obohatilo o možnost poznávat svět dětské fantazie, vnímat schopnost dětí citlivě reagovat na hudbu a prožívat potěšení ze zpěvu, z pohybu při hudbě a jejího poslechu. Začínají – li děti navazovat kontakt s hudbou, znamená to, že se jí musí naučit vnímat, poznávat a prožívat. Je krásné vidět, že dítě je schopno hudbu sdílet také se svými blízkými, umí ji vyjadřovat hrou a pohybem, dokáže si s ní spojovat obrazy, které se mu tvoří v mysli.

Cítím, že v dnešní době dochází k velkému úpadku kontaktu dítěte s klasickou hudbou. Současný život vede mnoho rodin k oslabování výchovné funkce a především nám schází takovéto přirozené muzicírování. Odpovědnost mnohdy přechází do mateřských škol, které samozřejmě nemohou suplovat rodinu, ale mohou napomoci zabezpečit rozvoj hudebních schopností. Záměrem mé práce je proto poskytnout inspiraci těm, kterým se dostane do rukou. Věřím, a také doufám, že zde naleznou buď pro sebe anebo pro svou praxi, vhodné náměty a návody jak využít klasické hudby a jejího poslechu. Vždyť nejen díky hudbě prožíváme plnohodnotný život naplněný láskou, harmonií a porozuměním. Nehledejme proto v hudbě a v práci s ní chyby, ale nádhery, lásku a inspiraci. Té není nikdy dost. A člověk, který jí má na rozdávání, by toho měl zcela určitě využít.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Kultura a umění

Kultura slouží k uspokojování duchovních i hmotných potřeb společnosti a je výrazem její materiální a duchovní úrovně. Napomáhá k socializaci jedince a tím i prosperitě společnosti. Velmi ovlivňuje kvalitu života každého člověka. Kultura vždy odrážela a bude odrážet charakter a úroveň poznání v nejrůznějších oblastech života a světa. Zároveň je zrcadlem úrovně realizace tohoto poznání, výběrem a jejich prosazování, utváření a upevňování tradic a stereotypů, které člověku dodávají pocit jistoty, správnosti a společenskosti. Kultura je systémem hodnot.

„Kultura je systém informací, které zakládají způsoby, jimiž lidé v určité skupině komunikují se svým sociálním okolím a materiálním prostředím; zahrnuje soubory principů, pravidel, mravů a způsobů interakce uvnitř skupiny.“ Hartl, Hartlová (2004, s. 282)

S pojmem kultura se setkáváme v běžné řeči v jeho zúženém významu, to znamená svět umění, vybrané chování, hlubší zájmy o věci, které nás zušlechťují a povznášejí. V odborné řeči je ovšem význam tohoto slova daleko obecnější.

Jak Helus uvádí, pojem kultura zahrnuje ve vzájemném propojení:

1. Tak zvanou druhou přírodu, to znamená skutečnost vytvořenou člověkem – svět artefaktů, vyžadující prožívání a jednání odpovídající jejímu účelu.
2. Svět hodnot (cílů), o které je třeba usilovat, norem (pravidel), která je třeba dodržovat. Hovoříme o hodnotově normativním systému, který je třeba přijmout za svůj.
3. Zvyklosti a tradice, které je třeba respektovat.

„Těmito činiteli plní kultura regulativní funkci, neodmyslitelnou jak od života společnosti, tak i jednotlivců.“ Helus (2011, s. 82)

Jednou z nejvýznamnějších součástí kultury je umění. Umění řeší smysl života a světa a odhaluje jeho lidskou dimenzi. Každý z nás zaujímá svým způsobem žití k umění určitý

postoj. Tento postoj je dán hodnotovou orientací člověka, který je ovlivněn prostředím, v němž žije a ve kterém je vychováván.

V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvoji specifického cítění, vnímavosti člověka k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i okolnímu světu. Při tvorbě jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím zvuku, tónu, linie, barvy, tvaru, gesta, mimiky apod.

Všichni, kteří přicházejí do kontaktu se slovesným, hudebním anebo výtvarným uměním, bývají svědky jejich zrodu a pokoušejí se proniknout k jejich podstatě, zjišťují, že obraz, báseň nebo hudební skladba mohou být již od okamžiku svého vzniku interpretovány celou řadou různých způsobů, přičemž všechny jsou oprávněné. Odrážejí odlišné životní zkušenosti, osobnostní výbavu, rozdílné vzdělanostní zázemí, různou náladu interpreta či recipienta v okamžiku vnímání. V umění nelze od všech očekávat stejný názor, ale prokazování vzájemné úcty, to by mělo být samozřejmostí. Taktéž platí, že umění nepřichází zadarmo, stojí každého úsilí, trpělivost a vytrvalost. Každé umělecké dílo nese v sobě tajemství a úžas nad bytím. Všechna umění vychovávají právě tím, že umožňují specifickým způsobem poznávat skutečnost citem i rozumem, zejména ve vzájemné koordinaci.

1.2 Hudební umění

Umění a hudba sehrává v kulturním a společenském hodnotovém systému důležitou úlohu. Hudba neexistuje jaksi objektivně sama o sobě a pro sebe, ale pro člověka a jeho svět, který je také jejím světem. Jediným zákonodárcem a kritériem celého vývoje může být jen člověk. Navrátil (1996, s. 8) uvádí „*Hudba, jako každé umění, je lidským výtvozem, je specifickou tvorbou člověka pro člověka.*“

„Hudba je oblastí společenskou, mimo lidskou společnost nemá smysl, ztrácí svou identitu. Její významy, zákony, působnost jsou možné jen v určitém sociálním prostředí. Hudba byla od počátku spjata s člověkem a společností, s jehož postupným vývojem a zdokonalováním se i hudba rozvíjela a obohacovala. A tak se tedy hudba z pravěku přesunula do antiky a následně přes hudbu středověku, renesanci, klasicismu a romantismu se dostala do 21. století. Po celá léta se stávala nedílnou součástí lidského

života. Během těchto staletí byl její význam stále stejný. Hudba vyjadřovala a sdělovala. Je téměř nemožné shrnout obecné vlastnosti, kterými se vyznačuje evropská hudba, protože každé období je originální a přináší nové poznatky. Podíváme se na zajímavosti evropských dějin hudby, o nichž se domnívám, že vystihují zlom pro konkrétní dobu a hudbu.“ Navrátil (1996, s. 9)

1.2.1 Antika

Za první důležitý mezník v evropské hudbě považujeme období antiky. Toto období tvoří pevný základ hudby a také několik následujících slohů se k antickým principům navrací. Nezbytnou součástí obecného života byla i hudba starověkého Řecka, a následně i Říma. Hudba zněla při různých slavnostech pořádaných nejen v amfiteátrech, ale i v centru dění a zábav. Postavení hudebníků ve společnosti bylo uznávané a významné. Z antické hudby se nám dochovalo bohužel jen málo, a proto máme období antiky spojeno především se vznikem divadla.

1.2.2 Středověk

Středověké umění je velmi ovlivněno křesťanskou církví, a proto má hudba nejčastěji duchovní charakter. Existovala ale také hudba určená k pobavení šlechty a hudba lidová, která se předávala ústní tradicí mezi chudinskou společností. V kláštorech se provozovala nejvíce hudba vokální, která byla v počátcích jednohlasá, improvizovaná a výrazně melismatická, známá jako gregoriánský chorál. Postupně se tento chorál přeměnil do polyfonní podoby. V této době se objevily první pokusy zápisu hudby v podobě neumatické notace, která nebyla příliš přesná, neboť se skládala jen ze souboru značek napsaných nad textem písně a tato notace ukazovala pouze směr melodie ale ne přesnou intonační výšku a délku trvání. Postupem doby se neумы upravovaly a získaly čtyřhranný tvar a kolem jedenáctého století se ustálila čtyřlinková notová osnova, kterou navrhl italský mnich Quido z Arezza. Tímto bylo již možno zapsat přesnou polohu tónů, ale stále nebyla vyřešena otázka rytmizace.

1.2.3 Renesance

Změnu v myšlení a chápání světa přináší období renesance. Renesance přináší první velký návrat k antickým kořenům. Zájem člověka se odvrací od nesmrtelného boha a míří k člověku samotnému. Navrátil (1996, s. 39), „*Hlobání o nadsmyslném světě je*

vystřídáno zájmem o lidský, smyslově nazíratelný svět“. Časové rozmezí tohoto slohu určuje Navrátil od konce 14. století do začátku 17. století. V tomto období se podnikají objevné plavby po mořích, Leonardo da Vinci maluje slavný obraz Mona Lisa, Koperník označuje zemi za střed vesmíru, Jesenius se snaží rozvíjet anatomický obor. Lidé zabývající se uměním touží ukázat své sebevědomí, osobitý styl, individualitu, čímž je poznamenána i hudba. Hudba polyfonní se nachází na nejvyšším vrcholu rozvoje.

1.2.4 Baroko

Jako kontrastní styl k renesanci se na počátku sedmnáctého století utváří baroko, které pokračuje až do první poloviny osmnáctého století. Baroko chce ohromit, a proto klade důraz na prvky velkoleposti, monumentality a nadměrné zdobnosti. V té době vznikají kolosální stavby, např. Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Chrám sv. Pavla v Londýně. Navrátil ve své knize popisuje, že v tomto období upadá tvorba renesanční polyfonie. Hlavním důvodem je utváření harmonického cítění. Zároveň vzniká číslovaný bas a hudba jako celek se stává více expresivní, sdělující náhlé citové rozpoležení. Hudba instrumentální převládá nad hudbou vokální a je často hrána samostatně. Vznikají nové skladební formy jako concerto grosso, fuga, sonáta, taneční suita. Nově se utváří opera. Mezi nejvíce zvučná jména barokních hudebních virtuosů je třeba uvést např. A. Vivaldiho, G. F. Händla a J. S. Bacha.

1.2.5 Klasicismus

Období klasicismu zaujímá druhou polovinu osmnáctého století. Vzniklo ve Francii za vlády Ludvíka XIV., řečeného Král Slunce. Klasicismus je označován za galantní styl a opět se navrácí k antice. Hudba je velmi melodická. Opera zaznamenává v klasicismu velký rozvoj. Díky tomuto zájmu se utváří několik druhů oper, např. opera buffa. V tomto období se mění postavení hudebníka, dochází k vymanění ze služeb šlechty, na nichž byli hudebníci finančně závislí, a dochází k osamostatnění se. Příkladem jsou skladatelé první vídeňské školy. J. Haydn tvořil ve službách knížete Esterházyho, W. A. Mozart byl v počátcích své kariéry také ve službách, ale jinak se stal nezávislým, L. van Beethoven tvořil jako svobodný skladatel.

1.2.6 Romantismus

Devatenácté století je označováno hudebním romantismem. Skladatelé této doby obdivují přírodu, zdůrazňují emocionalitu a kompoziční fantazii, vkládají prvky lidové hudby, zajímají se o barvu zvuku, v hudbě propojují mimohudební myšlenky a tím tvoří tzv. programní hudbu. Velmi zajímavou a oblíbenou skladební formou se stává symfonická báseň. Např. známý český skladatel B. Smetana a jeho cyklus symfonických básní *Má vlast*. S novou reformací opery přichází R. Wagner, který tvoří operu prokomponovanou, ve které celý děj plyne bez přestávek, oproti původní číslované opeře, kde se střídají árie a recitativy. Hudba se hraje ve velkých koncertních sálech, tudíž dochází ke zvětšení instrumentálních těles a cembalo je nahrazeno klavírem. Významnými hudebníky této doby jsou B. Smetana, A. Dvořák, G. Verdi, P. I. Čajkovskij a další jiní.

1.2.7 Hudba 20. století

Dvacáté století je poznamenáno celosvětovou ekonomickou krizí, válkami, ale také velkým vědeckým pokrokem. Tak jako svět tak se mění i forma a obsah uměleckých děl. Vznikají nové směry. Navrátil uvádí např. expresionismus, dadaismus, folklorismus, futurismus a mnoho dalších. Hudba je plná emočního napětí, experimentů, kontrastů v dynamice. Melodie jsou vedeny nezpěvně, bez jakéhokoliv tématu. Nevyužívají se principy dur a moll harmonie, používá se polytonalita, to znamená několik tónin současně. Přicházejí nové hudební styly, jedná se především o rock, swing, jazz, blues a jiné, které označujeme jako hudbu neartificiální.

1.3 Funkce hudby

Úloha hudby se oproti předchozím epochám změnila a obohatila. Prošla svým vlastním vývojem a vedle svých prvotních funkcí, jenž jsou spojeny s rituály, zábavou, náboženstvím, si utvořila i další.

„Hudba je uměleckým projevem bez pojmové konkrétnosti. Její předností je především sféra citového působení, vyvolávání nálad a emocionálních stavů.“ Herden (1992, s. 12)

Lidé a především děti mají silnou potřebu prožívat něco úžasného, neslýchaného něco

závratného. K tomu dává hodnotné umění mnoho příležitostí. Herden (1992, s. 9) ve své knize uvádí, že „setkání s hudbou je setkáním s hodnotou.“

„Slovo emoce se odvozuje od latinského emovere, vzrušovat. Tento etymologický kořen poukazuje na skutečnost, že naše prožívání není vždy jen lhostejné, chladné, neutrální, ale je vesměs prostoupené kladným či záporným laděním, mnohdy je dokonce uchvacující, strhující.“ Helus (2011, s. 120)

Jak popisují Hartl, Hartlová (2004, s. 138) základní emoce: *„Emoce provázející základní životní situace; rozlišováno osm základních emocí: radost, důvěra, překvapení, anticipace, strach, vztek, smutek, znechucení.“*

S emocemi se setkává každý jedinec v každé kultuře. Jejich projevy jsou sice odlišné, ale vždy jim rozumíme, jsou nám pochopitelné. Vyskytují se ihned po narození dítěte a provází nás po celý život. V průběhu života jsou kultivovány, a proto je důležité na základě vlastních zkušeností projevovat své pocity, emoce. Důležité je naslouchání sobě samému, ale především i druhým lidem. Je dobré vědět, že druzí vědí, že se o ně zajímám, že mám zájem o jejich pocity. Je třeba se učit empatii. Měli bychom poznávat, že mít emoce je v pořádku, učit se je přijímat jako součást života.

„Co potřebuje dítě zvládnout k tomu, aby mohlo být empatické? Poznávat sebe sama, své tělo, rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti, ale především vnímat své emoce a dávat je do spojitosti s jejich příčinami.“ Svobodová (2010, s. 121)

Hudba všech druhů a žánrů může mít zároveň i výchovnou čili etickou funkci, formující mravní profil člověka a jeho světový názor. Hudba svou systematikou a řádem dokáže rozvinout i důležité morálně volní a sociální vlastnosti člověka, které bude potřebovat po celý svůj život.

Morálka je *„soubor principů posuzovaných z hlediska dobra a zla a řídících chování a jednání lidí dané společnosti“* Hartl, Hartlová (2004, s. 327)

Hudba účinně rozvíjí i další vlastnosti člověka. Například řeč, myšlení, motivaci, ovlivňuje míru agresivity a konfliktního chování, charakter, vůli. Dává nám možnosti, jak vytvořit přátelské, tvůrčí prostředí pro dítě, nabízí mnoho možností hudební komunikace, sebeprožívání a sebepojetí, možnosti sociálního sblížení. Hudba je jevem sociálním, společenským a je prostředkem mezilidské komunikace. Napomáhá

socializaci jedinců z méně podnětných prostředí, protože děti ztratí zábrany a při společných hrách a činnostech s hudbou se sblíží. Zde má možnost vyniknout každé dítě. Hudba nám nabízí mnoho možností verbální i neverbální komunikace a interakce.

„Jako interakci označujeme působení jednotlivců na sebe navzájem, reagování jednoho na druhého.“ Helus (2011, s. 231)

Poznání krásy a estetický prožitek je stále nejdůležitější funkcí hudby, protože svým silným citovým nábojem dokáže stimulovat a ovlivnit celou osobnost člověka. Při styku s hudbou, podobně jako při malování, může být dítě plně vtaženo do tvořivého procesu a plně se do něj ponořit. Estetický a emocionální prožitek z tvůrčí práce je tudíž pro dítě zdrojem radosti a psychického uvolnění.

Zkušenost estetickou popisují Hartl, Hartlová (2004, s. 703) jako *„zážitek plynoucí z vjemu umělecké, přírodní či jiné krásy“*.

Jsem přesvědčena, že hudba funguje také jako nástroj specifického osvojování a poznávání světa – jeho historie, odlišných kultur a projevů. Hudba sehrává důležitou roli v našich životech, a to nejen jako druh umění, ale především jako lidský kulturní výtvar, který plní různé společenské funkce. V dnešní době často chybí přímá zkušenost, styk s prostředím, ve kterém se hudba na určitou akci funkčně váže. Např. kdysi bezpečný průběh honu zajišťoval signál loveckých rohů, společně se štěkotem smečky a barvou mysliveckých uniforem. V současnosti jsme odkázáni na minulost a osvojování si informací z let minulých. Nacházíme se v období převratných ekonomických a společenských změn, které přinášejí do hudby nové podněty. Máme mnoho příležitostí ke zkvalitňování života zapojováním do kulturního dění, třeba návštěvami koncertů, divadel, galerií. Tím přispíváme ke zkvalitnění života a budujeme si vztah k uměleckým a estetickým hodnotám a osvojujeme si je.

Myslím si, že hudba má velký vliv na tělesné i duševní funkce člověka. Hudbou lze nejen bezprostředně měnit emocionální naladění člověka a pomáhat mu vyrovnávat se s pocity psychického napětí, stresu, ale i léčit některé lehčí duševní a neurotické poruchy. Hudba nabízí a realizuje řadu činností, v nichž si děti osvojují správné tělesné i duševní návyky. Už jen správná hlasová výchova začíná správným tělesným postojem. Při hře na hudební nástroj je zcela zásadní udržet správné postoje a držení těla. Víme,

že dýchání je základní životní funkcí a při zpěvu jde také o osvojení prohloubeného nádechu a klidného a plynulého výdechu. Různé techniky ovládní správné dechové funkce poté využíváme i v praktickém životě. Základem hudebních činností instrumentálních, pěveckých, poslechových a hudebně pohybových je tělesná motorika. Zapojení motoriky je základem pro rozvoj rytmického cítění a všech hudebně interpretačních činností. Propojíme – li zpěv, sluchové vnímání a rytmické pohyby, dochází ke zlepšování neurosvalové koordinace. Radostné zážitky z hudby se přímo transformují do tělesného zdraví a pohody, které jsou takto účinně posilovány.

Hudba samotná má mnoho funkcí – od zábavné, estetické, taneční až po terapeutickou. A právě proto se všechny tyto funkce nabízejí k využití.

1.3.1 Hudba v souvislostech jiných předmětů

Velkou roli v hudbě hrají souvislosti. Vztah mezi hudbou a matematikou je probírán již od antiky. Podle antických filozofů se tyto obory navzájem prolínají. Pythagoras a jeho následovníci viděli čísla jako modely všeho ve fyzickém světě a hudba byla pro ně ztotožněním čísel. Například stupnice a tempo. Galileo Galilei matematicky odůvodňoval příjemné pocity z určitých kombinací tónů a nepříjemných z disonance. Přírodní vědy a hudba, byly již odedávna úzce propojeny. Různé studie prokázaly výrazné účinky hudby na rozvíjení matematických schopností. Vědci zjistili, že hra na klavír a čtení z listu zlepšily matematické schopnosti dětí. Studie byla publikována v časopise *Neurological Research* a uvádí ji Franěk ve své knize, a jednou z jejích hlavních myšlenek bylo, že „*studium hudby vyžaduje myšlení v prostoru a v čase. Když se děti učí rytmus, učí se vlastně číselné hodnoty, zlomky, proporce.*“ Franěk (2005, s. 129)

Nesmíme ovšem zapomenout, že matematika není hudba. Nesmíme zapomenout, že hudbou lze vyjádřit city a nálady a k tomu už matematika neslouží.

Z mnoha výzkumů vychází zásadní teorie, že propojení hudby a jazyka je velmi efektivní. A tak se nabízí i propojenost mezi hudebními schopnostmi a jazykovým nadáním. Obojí je založeno na sluchových schopnostech a uvědomění si rytmů a akcentů. Zvukovou stránkou řeči se zabývá fonetika, která je zároveň nezbytnou součástí studia cizích jazyků. Řeč a hudba jsou dva způsoby, kterými dokážeme komunikovat a vyjádřit se

pomocí zvuků. Dítě, než vysloví první slovo, je schopno imitovat či intonovat melodii zvuku řeči své matky. Také pláč a broukání jsou prvním vyjádřením potřeb dítěte. Díky tomu jsme schopni dětem porozumět a uspokojit jejich potřeby. Proto zde platí, že hudba a řeč jsou navzájem prolnuty.

Dalšími znaky souvislosti je propojené vnímání viděného i slyšeného a porozumění symbolům. Při čtení slovesného díla vycházíme z vjemů zrakových (tedy z tvarů písmen a jejich shluku) a při jeho poslechu vycházíme z vjemu sluchových. Záleží na charakteru přednesu – tedy zvuku, z intonace slov, modulace hlasu. Prostředkem rozvoje hudebních schopností dětí v mateřské škole jsou právě melodizované a rytmizované hry s řečí. Pro malé dítě je nejpřitažlivější říkadlo. Je to literární žánr, jehož nejvýraznějším charakterem je uplatnění jednoduchých veršů. Je pro něj typické používání citoslovcí, novotvarů anebo obrazných rčení. Střídáním přízvučných a nepřízvučných slabik zásadně přispívá k lepšímu zapamatování. Nabízí se nám jednoduchá zhudebnění těchto říkadel. Podporujeme tím aktivní a slovní zásobu, správnou artikulaci, slovní přízvuk a melodii v řeči.

1.3.2 Rizika hudby

Hudba vyjadřuje, sděluje a provází člověka zřejmě od počátku jeho existence. Umění spojit hudbu s nespočtenými životními situacemi je známo od prvopočátků hudby. Vývoj jde ale dál, a tak nás rozmanitá užití hudby provázejí každodenním životem.

Hudba je přítomna všude kolem nás. Okolí nám vnucuje stále silnější zvukové dávky a ucho otupělé tímto zvukovým návaem se brání přetížení, podvědomě se učí neposlouchat. Přestává rozlišovat a třídit zvukové informace, a tak hudbu vnímá pouze jako zvukovou kulisu. Dnešní svět se stává více a více hlučnějším. Mnoho lidí kolem nás si stěžuje, že hluk jim snižuje kvalitu jejich života. Podstatnou částí hluku se v dnešní době stává i nechtěně poslouchaná hudba. Jen například nedobrovolný poslech hlasité hudby v našem okolí, ať už jsou to obchody, restaurace, sousedé, nám můžou mnohdy znepríjemnit žití. Je mnoho míst, kam nejdete za hudbou, a přesto tam zní a mnohdy nám až vadí její interpretace. Z toho plyne i to, že citlivost našeho sluchu se následkem civilizačních vlivů postupně snižuje. Může se stát, že hluk či hlasité zvuky v našem okolním prostředí mohou být zdrojem stresu a negativních emocí. A právě tento zvukový každodenní chaos, před kterým není leckdy úniku, přitom nejvíce doléhá na

děti. Ty jsou vlastně nuceni přijímat toto všechno tak, jak jim to předkládá okolní svět. I tak si myslím, že i v takovém prostředí dnešní doby lze u malých dětí vzbudit hlubší zájem o hudbu a není podstatné, o jakou oblast hudby půjde.

Média na nás působí v našem každodenním životě více, než si uvědomujeme a než by se nám možná líbilo. Nicméně jejich masivní rozvoj v posledních letech znamená, že nám nezbývá nic jiného, než se s nimi naučit žít a správně využít k vlastnímu prospěchu. Nejrizikovější skupinou jsou děti, neboť právě ony jsou nejméně zkušenými konzumenty mediálních sdělení. Mediální svět dnešních dětí a dospívajících je velkým tématem a je mu věnována stále větší pozornost. Mám pocit, že děti jsou mnohdy až přehlčeny médii. Ať už jde o sledování televize, poslech hudby, zábavu či komunikaci na internetu, o videohry. Je velmi hrozné, jak u dnešních dětí klesá zájem o tištěná média či poslech kvalitní hudby. Problém vidím následně v tom, že děti nejsou schopny chápat text, neumí si utvořit představu o tom, o čem text vypovídá, neumí ohodnotit kvalitu zvuku, nerozumí ji. Samozřejmě by toto mělo být v otěžích rodičů a směřovat děti správným směrem. Texty a hudba z popularizačních médií mají různé úrovně spolehlivosti. Při výběru je ovšem nutné dát si pozor na jeho přiměřenost. Takové prostředí postupně snižuje schopnost smyslového vjemu a vede k všeobecnému úpadku hudebnosti. Je těžké, zvláště pro dítě, hodnotit kvalitu toho, co dopadá v různých variacích do našich uší. Mám pocit, že současným trendem je okázalost a extravagance, ať už v mluveném, tak hudebním projevu. Stejně tak rozmanitost nových světelných, zvukových a jiných vizuálních efektů, které byly zplozeny novodobou technikou, které mají za úkol pouze maskovat hudebně invenční chudobu. Mnoho skladeb si je mnohdy podobných a nesou si podezřelé znaky sériové výroby hudebního průmyslu. Je jisté, že tento každodenní zvukový rej, před kterým leckdy není úniku, nejvíce dopadá na naše nejmenší. Jsou odkázáni přijímat svět takový, jaký je. A právě proto apeluji na to, jak nutné je s dětmi zpívat a naučit je vnímat kvalitní hudbu. Vždyť hudba je přítomna nejen v písních, ale také v říkadlech a hádankách, když jsou vysloveny rytmicky a s jakýmsi náznakem melodie. Takto vyslovené říkadlo, stejně jako většina písní, ponouká k rytmickému pohybu nebo jindy k jakési jednoduché podobě divadla, ale především se seznamujeme s elementárními hudebními dovednostmi. Zároveň tímto umožňujeme tvořivé objevování zákonitostí hudby, rozvíjíme zájem o

hudbu prostřednictvím hravých a kreativních přístupů. Proto je zpěv tak důležitý. Hudební činnosti a zpěv jsou rovněž významným prostředkem rozvoje dětské emocionality. Pro děti jsou vítanou příležitostí ke spontánnímu vyjádření zážitku, umožňují jim duševní i tělesnou relaxaci a v neposlední řadě jsou pro ně též zdrojem uspokojení ze společného hudebního projevu. Zjistíme, že je to nejen veliké dobrodružství, ale též příjemná zábava pro děti i pro nás. Myslím si, že smysl má i jen sebemenší snaha, která vzbudí u dítěte hlubší zájem o hudbu a možná ho i přivede k aktivnímu provozování hudby. Není podstatné, o jaký druh hudebního spektra půjde. Zásadní význam má jistě prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, ale klíčová je především rodina.

1.4 Výchova k hudbě

Jsem přesvědčena, že hudební výchova je sama o sobě tou nejpřirozenější výchovou v tom nejširším slova smyslu. Nestojí osamoceně, ale velmi úzce souvisí i s dalšími výchovami. Výchova člověka je především výchovou ke kulturním hodnotám, kterou můžeme rozlišit podle různých oblastí života. A zde mají své zásadní místo právě esteticko-výchovné předměty: hudební, výtvarné, literární, dramatické, pohybové a taneční. Jde o naprosto přirozenou výchovu, která je dětské duši vlastní. Můžeme říci, že se jedná o takový způsob výchovy, který měl na mysli Jan Ámos Komenský – škola hrou.

Zejména v mateřské škole bychom měli dát hudbě a všem ostatním výchovám velký prostor, aby dítěti otevřela své možnosti a poskytla mu krásu prožitků, hloubku citů, vnímavost smyslů. Je velmi důležité s dětmi provozovat hudbu v jakémkoliv směru a je také důležité s dětmi zpívat. Zvláště v dnešní době, kdy se v rodinách a někdy i ve školním prostředí vztah k hudbě nepodporuje. Hudba je pro děti nesmírně důležitá, a dokážeme-li hudbu propojit i s jinými činnostmi, i velmi zábavná. Ze všech činností je pro dítě nejpřirozenější hra. Hrou, objevuje dítě svět, tedy i specifický svět hudby, kde uplatňuje svůj dětský hudební projev.

„Pro dítě předškolního věku je hra tou nejpřirozenější a nejčastější aktivitou. Hra mu přináší uspokojení, hrou získává zkušenosti, hrou se učí, ve hře si přehrává situace,

kterým nerozumí, hra mu pomáhá zapomenout na problémy, nebo naopak se s některými vyrovnat. Hra ho okouzluje, upoutává a fascinuje.“ Svobodová a kol. (2010, s. 98)

Každé dítě by se zvláště v raném věku mělo s hudbou setkávat co nejčastěji. Díky hudbě se probouzí jeho sebe otevření, chuť k hledání a fantazii. Jedná se o ideální součinnost těla, rozumu i citu. Aktivní styk s hudbou rozvíjí v dítěti celou škálu emocí, jak přímo hudebního, tak i nehudebního charakteru. Aby dítě porozumělo hudebnímu sdělení, musí se pokusit vžít nebo vcítit se do představy buď autora anebo učitelky. Nemusí to být jen náročná skladba, ale stejný postup probíhá i u elementární skladbičky. K empatickému vnímání a naslouchání hudby by měly být děti vedeny velmi často, ať už je to právě při společném zpěvu, hře anebo poslechu hudby.

1.4.1 Hudební vývoj dítěte

Součástí hudební oblasti je i výchova k sluchové vnímavosti. Již od narození dítě citlivě reaguje na zvuk. Příliš silný ho děsí, a tudíž reaguje mrkáním, pláčem nebo záškuby celého těla. Dokáže rozlišit libé i nelibé zvuky, reaguje na barvu hlasu a formu řeči. Podle výzkumů je novorozenec okamžitě po narození schopen rozpoznat matčin hlas.

Sluchový systém lidského plodu je plně funkční v období okolo čtyř až tří měsíců před narozením, jak uvádí Franěk (2005, s. 127). Od této doby může plod vnímat zvuky, které jej obklopují. Jedná se o zvuky vytvářené tělem matky, jako jsou zvuky vytvářené zažívacím systémem matky, zvuky vyvolané matčinými pohyby, kardiovaskulárním systémem, dále pak hlasem matky. Dále zvuky přicházející z vnějšího prostředí. Zvuky přicházející z vnějšího prostředí jsou dostatečně silné na to, aby se prosadily i přes hladinu zvuků zaznívajících v děloze. Tělo matky funguje zároveň jako rezonátor, a proto zvuky vytvářené tělem matky jsou lépe slyšitelné než zvuky pocházející z vnějšku. Před narozením lidský plod reaguje nejen na vnější zvuky ale i řeč.

Po narození novorozenec preferuje známé zvuky před jinými, s kterými se v prenatálním období seznámil. Jedná se především o hlas matky, určitý hudební úryvek, který matka zpívala či poslouchala.

„Pokud je lidský plod po delší dobu vystavován působení určitých akustických podnětů, po narození se tato zkušenost nějakým způsobem projeví. Nejpřesvědčivějším projevem této skutečnosti je, že novorozené děti preferují hlas své matky.“ Franěk (2005, s. 129)

V knize Marka Fraňka *Hudební psychologie* je uveden výzkum, který se prováděl v roce 1981, během něhož matky v průběhu tří měsíců před porodem denně poslouchaly fagotový part z Prokofjevovy skladby *Péťa a vlk*. Jakmile byl tento hudební úryvek přehráván novorozencům čtvrtý a pátý den po narození, výrazně se utišili a zaposlouchali. S tímto souvisí i další výzkum, který byl zaznamenán v roce 1991 P. G. Hepprem, během něhož matky v průběhu těhotenství sledovaly v televizi určitý pořad (celkem 360x), který byl uváděn charakteristickou znělkou. Novorozenci v období dva až čtyři dny po porodu reagovali na tuto hudební znělku pohybem a zpomalením tepu srdce ve srovnání s novorozeňaty, jejichž matky tento pořad nesledovaly.

I když je dnes k dispozici řada poznatků prokazujících, že plod reaguje na hudbu či zvuky a že novorozenec upřednostňuje některé zvuky, které slyšel v prenatálním období, daleko méně je známo, jaký vliv má tato zkušenost na pozdější vývoj v hudbě či v jiné oblasti. Franěk (2005, s. 132) vysvětluje *„Význam prenatální hudební zkušenosti (a nakonec i prenatální zkušenosti v dalších oblastech) se těžko hodnotí, protože dítě je po narození okamžitě vystavováno celé řadě dalších podnětů a vlivů.“*

Je známo, že nejdůležitější a nejzákladnější lidské dovednosti, jako je vzpřímená poloha, chůze, řeč, utváření mentálních představ se vyvíjí během prvních tří let života. Dítě vyjadřuje hudbu zejména pohybem. Pohupuje se v kolenou, vytleskává, kroutí se, tančí. V období kolem třetího roku se dítě přibližuje určitějšímu zachycení tónové výšky.

V předškolním věku je dítě plně připraveno pro hudební činnosti. Má dostatečně rozvinuté percepční schopnosti, a tudíž i známí hudební skladatelé Orff, Kodály propagovali hudební výchovu již v předškolním věku. Dětem v tomto období se zdokonaluje paměť, sluchová představivost se obohacuje a rozvíjí se i první náznaky hudebního myšlení. To se projevuje tím, že dítě dokáže konkrétní hudební ukázky prožívat, ale dokáže je i srovnávat, rozlišovat a analyzovat. Zájem o muzicírování v tomto období stoupá. Dítě si osvojuje náročnější pohyby a rytmicky přesnější. U dětí v tomto věku se zdokonaluje tonální citění a intonace.

„V elementárním stadiu školního poslechu hudby se klade důraz na získávání zkušeností. Poznatky se do paměti ukládají ve formě pružných dynamických modelů, to znamená, že získané informace si dítě doplňuje a rozšiřuje. Dítě si zpívá, hraje, poslouchá a identifikuje přitom hudbu jako veselou v protikladu k vážné. Zároveň si všímá prvků, které se na konkrétní náladě podílejí, upřesňuje si poznatky, ověřuje, vyhledává vhodné pojmy, srovnává a řadí. Kontrastní systém veselá a smutná se s přibývajícemi zkušenostmi prohlubuje a diferencuje. Například žertovná, bezstarostná, uklidňující, vážná, tragická apod. Současně i v časové posloupnosti se tak ukotvují funkční, emocionální, formální i stylové typy hudby. Dítěti se rozvíjí také prostorová orientace, to znamená, zda jsou tóny vysoké či hluboké, zda je hudba pomalá či rychlá, silná či slabá. U formotvorných principů hudby dokáže dítě rozpoznat elementární formy jako je melodie, doprovod, opakování, kontrast dvou skladeb, otevřený a zavřený tvar. Stylové prvky nabádají dítě přemýšlet o tom, jak se hudba narodila, zda je stará nebo nová.“ Herden (1992, s. 10)

Jak uvádí Herden (1992, s. 20) během každého nového setkávání s neznámou hudbou předchozí zkušenost limituje kvalitu probíhajících operací a velmi motivuje zájem. Tím se naplňuje smysl poslechu hudby právě především u dětí předškolního věku. Je důležité, abychom se nesetkávali s hudbou jen proto, abychom se o ní učili, ale zejména proto, aby na nás působila, abychom ji potřebovali, vyhledávali právě pro její obsahová sdělení. Myslím si, že v cílevědomě řízeném výchovném procesu se všechny děti mohou naučit hudbě rozumět. Samozřejmě za určitých podmínek a na různé úrovni.

Dětský posluchač vybavený byť jen základními dovednostmi potřebnými k provozování hudebních činností má obrovskou zásobu představ, které pak ožívají v okamžiku setkání s hudebním uměleckým dílem. Dítě si může akustické kvality zvukového materiálu všemi smysly ohmatat – sluch, zrak, hmat. V tomto procesu využívají svých životních zkušeností. Je dobré u dětí vyburcovat dětskou fantazii. Tónové útvary svým výškovým laděním mohou ovlivnit emocionální stav dětského posluchače a mohou vyvolat jeho představy a fantazii zejména v závislosti na poloze melodie, na celkovém směru melodického pohybu a na velikosti prostorového rozpětí melodie. Důležitým

činitelem časového členění melodie je metrum. Již pro předškolní děti je přitažlivý pravidelný a nepravidelný pohyb regulující intenzitu a zaměření vzrušení.

„Poslechové činnosti mohou vytvořit dětem podmínky k emocionálnímu prožití a myšlenkovému dotvoření struktury hudebního díla. Veškeré schopnosti, a tedy i schopnost hudební představivosti, se vyvíjejí současně od praktických hudebních činností a psychických operací. Na každém stupni vývoje dětské představivosti si dítě vybavuje to, co mu prošlo již jeho zkušeností, silně prožívá vše, v čem může uplatnit svou aktivitu a fantazii. Proto je dobré, aby se dítě naučilo přijímat hudbu od útlého věku. Důležité není, kolik hudby za den vyslechneme, ale s jakým prožitkem ji přijímáme.“ Herden (1992, s.175)

1.4.2 Hudební schopnosti, vlohy, talent

Nikdo se nerodí s hotovými schopnostmi, jako například hudební sluch, smysl pro rytmus, tonální cítění, ale pouze s hudebními vlohami. Díky hudebním činnostem tyto vrozené dispozice dokážeme rozvinout.

„Hudební schopnosti můžeme považovat za zvláštní rysy osobnosti, za kvality psychiky člověka, které jsou předpokladem k určité hudební činnosti, již uvádějí v život, ale také se v této činnosti samy zkvalitňují. Úroveň hudebních schopností sice závisí na vlohovém základě, ale je podmíněna i věkem člověka, sociálními a kulturními vlivy a řadou dalších podmínek.“ Holas (1998, s. 33)

Při narození je každý člověk vybaven určitými vnitřními dispozicemi, které ovlivňují proces formování jeho vztahu k vnějšímu světu. Tyto dispozice jsou obvykle nazývány vlohami. Jsou to jisté předpoklady, které tvoří základní pilíř pro vznik schopností.

„Vlohy bývají obvykle definovány jako vrozené anatomicko-fyziologické zvláštnosti organismu tvořící vnitřní podmínku pro utváření určité schopnosti. Soubor těchto schopností pak umožňuje člověku vykonávat příslušnou (tedy i hudební) činnost. Při těchto činnostech se schopnosti dále zkvalitňují a upevňují.“ Holas (1998, s. 33)

Člověk s hudebními vlohami, který vyrůstá mimo hudební prostředí a nemá žádnou oporu pro jejich nastartování, pravděpodobně nijak hudebně nevyunikne. Ovšem stačí sebemenší využitá příležitost se hudebně projevit nebo nějaký impulz, který by znamenal nadějný začátek vývoje hudební schopnosti. Člověk s takovými vlohami zjistí

svou výjimečnost a bude se snažit ji uplatnit. Mnohdy je ovšem těžké rozlišit vrozené vlohy od získaných schopností. Každé dítě se narodí se svým vlastním základem, jenž mu umožňuje zvládnout určitou činnost nebo dovednost na jeho individuálně nejvyšším možném stupni. Bez vhodných podnětů okolního prostředí se hudební vlohy mohou ztrácet. Na rozvoji vloh se významně podílí okolní prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Velký vliv má samozřejmě tedy rodina a také vliv učitelů v předškolním zařízení.

O hudebním talentu hovoříme v případě, když se sejdou dohromady vloha a cvičení a je jim poskytovaná opora okolí.

Talent popisují Hartl, Hartlová (2004, s. 597) jako „ *soubor schopností, zpravidla pokládán za vrozený, umožňující dosáhnout v urč. oblasti nadprůměrných výkonů, též označován za projevené nadání, tj. odhalený úspěšnými výkony, někdy nazýván tvořivé nadání.*“

Talent se někdy projevuje velmi výrazně, jindy méně, ale důležitá je jedna věc. Daná činnost člověka velmi zajímá. Hudební talent v sobě zahrnuje mnoho složek jako je hudební paměť, hudební představivost, témbrový sluch, zvuková fantazie ale také manuální dovednost, pružnost, obratnost, inteligence a intuice pro pochopení hudební skladby, vůle k práci a cvičení, vnitřní energie a psychická odolnost a odvaha. Jsou lidé, kteří mají talent ve více oborech, a své síly rozdělí tak, že nikde nedosáhnou nadprůměru. Talent nám dává určité možnosti a zároveň může člověka ovlivňovat, protože práce na talentu spotřebuje velké množství energie a času. Myslím, že talent je pro život výhodou i nevýhodou, neboť jak už bylo zmiňováno, je to tvrdá práce.

1.5 Poslech hudby

Již od nejranějších hudebních krůčků lze děti připravovat na poslechové činnosti. „*Poslech by neměl být jen pouhou recepcí, ale aktivním vnímáním a prožíváním hudby.*“ Herden (1992, s. 177) Je dobré tuto aktivitu v dítěti pěstovat od útlého věku a podněcovat její. Měli bychom se snažit dítě nenásilně navést k tomu, co ve skladbičce může nalézat a hledat. Když si skladbu poslechne, společně o ní mluvíme a dítě se snaží vyjádřit své dojmy a asociace. Je důležité promluvit o prožitku hned od prvního

seznámení se skladbou, neboť z toho plyne pozitivní vliv na rozvoj emocionální paměti a představivosti. Prvotní zkušenost s danou skladbou bude dítěti velkým pomocníkem v těchto poslechových činnostech a vnímání hudby do dalších let. Mnohdy děti reagují na slyšenou hudbu silným prožitkem a neumí ji popsat anebo ji verbálně vyjádřit. Postupem času, kdy je s hudební řečí seznamujeme, jsou schopni samy vyjádřit svá sdělení. V úvodním stadiu poslechu se klade důraz na získávání zkušeností. Tyto poznatky a zkušenosti se jim ukládají do paměti a využívají jich v dalších etapách hudebního vnímání. Sama ze své praxe mám vyzkoušeno, že většina dětí v předškolním věku poslouchá, hraje, zpívá a identifikuje hudbu jako veselou v protikladu s hudbou vážnou. Tedy buďto veselou nebo smutnou. Postupem času ale s přibývajícemi poslechovými zkušenostmi začíná dítě více rozlišovat. Jako například hudbu veselou vnímají jako usměvavou, smějící, hopsavou, žertovnou atd. a smutnou hudbu vnímají jako vznešenou, vážnou, slavnostní atd. V tomto okamžiku se právě naplňuje smysl poslechu hudby. Právě to, že hudba na děti působí je to nejpodstatnější. Je důležité vědět, že hudba není jen o tom, abychom se o ní učili, ale abychom ji potřebovali a vyhledávali.

Hudba nás vybízí k mnoha nápadům, jak využít její poslech. Ten umožňuje dětem prostor a svobodu k tvořivosti, podněcuje jejich fantazijní svět, dodávám jim odvalu projevit hudbou svůj charakter a významně ovlivňuje jejich hudební paměť a představivost. Z mé praxe mám vyzkoušeno, že děti jsou velmi zaujaty a jejich fantazie je obrovská a úžasná. Mnohdy lze usoudit z jejich výpovědí, v jakém se momentálně nacházejí emočním rozpoložení, co je trápí a naopak těší. Když dětem pustím hudební ukázkou, předchází výzva k pozornému poslechu. Na otázku, jakou náladu u vás vyvolala tato hudba, kdy by mohla hudba znít (ráno či večer) nebo kde by mohla zaznít, si dítě utváří vlastně celkový dojem ze slyšeného a usuzuje o náladě celku pod vlivem nějakého dominujícího prvku. Je to jejich odraz hudebních a životních zkušeností. Hudba utváří určitou atmosféru, má své výrazové prostředky a na základě tohoto děti konfrontují své pocity, vžívají se, vybavují si své představy. Tak jako každé dítě pro svůj zdárný růst potřebuje kvalitní a pestrá stravu, tak též potřebuje malé dítě pro svůj hudební zdárný a všestranný vývoj poznávat kvalitní a rozmanitou hudbu. Vytváří si tak vztah k umění do svého dalšího života, své budoucí rodiny.

Hudba je tedy spojena s emocionalitou, empatií, kreativitou, intuicí a atmosférou. V dnešní době je důležité spojovat hudbu s krásou i jiných umění, s poznáváním a tolerancí jiných kultur a lidí, spojovat s respektem a láskou k přírodě a k životnímu prostředí, s poznáváním sama sebe i se sebekritikou. Při hudebních činnostech bychom měli vytvářet takové prostředí, ve kterém jeho kvalitu ovlivňuje každé dítě v kolektivu svými individuálními schopnostmi. Při setkání s hudbou může dítě v představách prožít přirozené dynamické vlastnosti hudby a tělesnými pohyby na sdělení reagovat, např. pohupováním trupu, podupáváním, pokyvováním hlavy apod. Mimo těchto mimických pohybů někdy napodobují i interpretační pohyby, např. úder paličky, tahy smyčce, držení trubky, drnkání do strun kytary atd. Děti reagují na hudbu pohybem, komunikují tělem. Nástrojem je přímo lidské tělo, umožňuje prožívat hudbu konkrétně a pomáhá vyjádřit emocionální působení hudby, její náladu. Velmi obrovský význam mají průpravné vokální, instrumentální a pohybové činnosti, tedy zpěv, hra na dětské hudební nástroje a hudebně pohybová výchova. Opakovaný poslech má velký význam pro rozvoj hudebního myšlení. Tím vytváříme dítěti zároveň odrazový můstek k vytvoření vztahu k hudbě jako takové. Dalším ziskem je společný zážitek z poslechu a s ním spojené činnosti. Hudba umožňuje dětem sledovat její proměny a vztahy. Odhaluje paralely mezi životem, přírodou či pohádkovým světem.

Cítím potřebu připomenout základní princip práce s hudbou. Tou je rozhodně tvořivost. Neboť tvořivost na straně dítěte i na straně učitele je základním předpokladem výuky. Měli bychom usilovat o zvýraznění podílu tvořivých prvků nejen v hudební výchově. Hudba dítěti umožňuje vlastní tvorbu a produkci a rozvíjí celou další škálu prožitků a citů uměleckých ale i sociálních a duševních. Dítě by mělo zažívat v hudbě dobrodružství, mělo by samo zkoušet svůj vlastní hudební projev a výraz. Je třeba hledat nová a zajímavá řešení jednoduchých modelových situací při využití hudby. To znamená rytmizace, melodizace rytmického modelu, instrumentace, pohybový doprovod, výtvarné a dramatické zpracování. Je dobré usilovat o komplexní hudební výchovu, spojenou s ostatními druhy umění. Jednotlivé činnosti by neměly existovat odděleně, ale navzájem se prolínat, doplňovat se a působit na rozvoj schopností nebo osvojení si poznatků. Neměli bychom vzdávat situaci pod tlakem nestejných dětských zkušeností a nad neobratností.

Tvořivost „ je schopnost, pro niž jsou typické takové duševní procesy, které vedou k nápadům, řešením, koncepcím, uměleckým formám, teoriím či výrobkům, jež jsou jedinečné a neotřelé.“ Hartl, Hartlová (2004, s. 631)

Cílem poslechu hudby by mělo být ukázat dítěti, jak aktivně vnímat a naslouchat, porozumět a také používat jí ve všech podobách, které nám nabízí. Velký význam hlavně tkví v rodinném prostředí, kde se dítěti dostává podnětů a má možnost vstřebávat do sebe zážitky a prožitky. Stejně nemalý vliv mají samozřejmě i školní instituce, kde děti tráví svůj čas. Samozřejmě je jasné, že ne všechny děti si získáme pro aktivní poslech, ale stačí nám to vědomí, že jsme dětem umožnili nahlédnout a vstoupit do světa hudby. Dítě má možnost poznat, co všechno mu hudba nabízí a být si vědom toho, že si může vybrat jen to, co je pro něj příjemné a milé.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Na teoretickou část mé bakalářské práce navazuje část praktická. V teoretické části jsem se zabývala psychologickým dopadem hudby na dítě a člověka obecně, zdůraznila jsem pozitiva a zároveň rizika působení hudby na děti, poskytla jsem hlubší vhled do oblasti hudby. Praktická část mé diplomové práce je zaměřena na realizaci poslechu klasické hudby a využití s dětmi předškolního věku.

2.1 Filozofie projektu

Myslím si, že dobrá hudba nás učí dívat se pozorněji na svět kolem, a objevovat tak lépe to, co je nejen zajímavé, ale pěkné a proto nám působí radost. Hudba obohacuje náš svět o zvukovou krásu, spojuje více lidí k porozumění a ke společnému prožitku, a to nejen v rodině, ale i ve školách a také v mateřských školách. Prvotním impulzem k vytvoření tohoto projektu byla zcela jistě projevená radost dětí z hudebně poslechových činností, které si s dětmi užíváme v hodinách přípravných hudebních výchov v ZUŠ, kde vyučuji. Během pedagogických praxí jsem měla také možnost být v kontaktu s dětmi v mateřské škole a i zde jsem si ověřila, že hudba a s ní spojené činnosti jsou velmi atraktivním a vítaným prvkem ve vyučování.

Práce je určena především dětem předškolního věku, jako inspirace a praktický rádce poslouží i učitelkám v MŠ, ale také rodičům, kteří hledají krásno uvnitř lidské duše a nebojí se tvořivosti. Jsem přesvědčena, že kontakt s uměním vůbec, i v rámci rodinného života, je pro dítě velkým plusem do života.

Celý projekt je vlastně jakýmsi průřezovým projektem, který je možný vložit do jakéhokoliv ŠVP MŠ, aby ho tímto obohatil a současně hravou formou přiblížil dětem klasickou hudbu. Nejen aby se ji naučily vnímat, ale především aby si ji prožily. Významným prvkem tohoto projektu je radost spojená s pohybem a dalšími jinými činnostmi.

Projekt je rozdělen do čtyř bloků podle ročního období. V každém z nich nás na úvod přivítá vyprávění na dané téma a poslech hudby, k němuž jsou vždy formulovány otázky, kterými lze podporovat představivost, fantazii a vnímání dětí. Ke konkrétním

hudebním ukázkám jsou vytvořeny další činnosti v podobě her, pohybu, zpěvu a výtvarných činností, ze kterých si každý najde pro svou potřebu vhodnou inspiraci a návody.

2.2 Cíle projektu

Cílem tohoto projektu je poslech klasické hudby a užití jej k dalším činnostem.

Dílní vzdělávací cíle:

- rozvoj hudebně pohybového cítění a rytmu
- uvědomění si dynamických a tempových rozdílů v hudbě
- rozvoj paměti
- osvojení si věku přiměřených praktických a vědomostních dovedností vztahujících se k danému tématu
- rozvoj odvahy a spontánnosti
- rozvoj sebevědomí a sebeovládání při hrách
- podpora komunikace mezi dětmi, empatie
- vytváření prostoru pro skupinovou spolupráci
- posilování procvičování orientace v prostoru, postřehu
- rozvoj sebeovládání v rytmickém pohybu
- naučit se zvládat manipulaci s orffovými nástroji
- všimnout si společného prožitku při poslechu hudby
- vnímat osobní pohodu při společných hrách
- rozvíjet zájem nad daným tématem
- rozvoj neverbální komunikace

2.3 Očekávané výstupy

Dítě:

- dokáže vyjádřit hudbu rytmickým pohybem
- vnímá a rozlišuje dynamiku a tempo hudby

- zvládne si s pomocí zapamatovat text písně a hudební motiv skladby
- zvládne se zapojit ve zpěvu
- zvládne se zapojit hrou na rytmické hudební nástroje a ozvučné nástroje
- učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje
- má radost ze svého úspěchu, z úspěchu ostatních a společného úspěchu
- dodržuje herní pravidla
- dokáže vyjádřit svůj názor a vést rozhovor
- zvládá udržet pozornost při vyprávění či poslechu hudby a reagovat na otázky
- nebojí se fyzického kontaktu s jinou osobou- pohladí, obejmě
- zvládá rozlišit emoce
- orientuje se ve známém prostředí třídy
- dokáže reagovat na smluvené symboly
- dokáže hudební ukázkou pohybově doprovodit hrou na tělo
- dokáže doprovodit hudební skladbu hrou na orffovy nástroje
- vnímá, že hudba na každého nějakým způsobem působí
- dokáže si užít hry se spolužáky
- přizpůsobí se společnému programu, spolupracuje, přijímá autoritu
- zvládne naslouchat druhému a dodržuje pravidla třídy
- vnímá, že je zajímavé dovídat se nové věci
- zvládá se dramaticky vyjádřit
- zvládá se výtvarně a kreativně vyjádřit
- předkládá nápady, myslí kreativně, řeší problémy a situace a úkoly

2.4 Činnosti s hudbou

- poslech hudby:
 - Vivaldi - Čtvero ročních dob, Jaro – 1. věta koncertu
 - Dvořák – Humoreska
 - W. A. Mozart – Symfonie g moll 1. věta, molto allegro
 - J. Haydn Symfonie G dur 2. Věta Andante S Úderem kotlů
 - C. Debussy- Tanec sněhových vloček
 - Johan Pachelbel - Canon in D Major
- práce s poslechem:
 - otázky k poslechu (vedení rozhovorů a dialogů)
 - zpěv Na jaře, když kvete sad (A. Vivaldi), Milí hosté, pojdte sem (J. Haydn)
 - pohybové a dramatické ztvárnění hudby (symboly jara, jízda vlaků, dirigent, symboly zimy)
 - hra na rytmické a ozvučné nástroje (J. Haydn), hra Hádej, co dělám (C. Debussy Tanec sněhových vloček), vánoční stromeček (J. Pachelbel)
 - pohybové hry – Jarní honička (A. Vivaldi), Jízda po kolejích (A.Dvořák,W. A.Mozart), Tajný dirigent (C. Debussy), stronzo – reakce na hudbu
 - hra na tělo -J. Haydn Symfonie G dur 2. Věta Andante S Úderem kotlů
 - pantomima – Tajný dirigent, Tanec sněhových vloček (C. Debussy)
 - práce s grafickými listy (A. Vivaldi – sudoku), řada obrázků (hudební nástroje), najdi cestu ke správným obrázkům, vánoční stromeček
 - jednoduché hry s lokomočními pohybovými činnostmi (chůze, běh, skoky, poskoky, lezení) a nelokomočními pohybovými činnostmi (změny poloh a pohybů těla na místě)
 - výtvarné práce (C. Debussy – Tanec sněhových vloček)
 - hry sloužící dítěti k seznámení se s různými hudebními nástroji
 - hry a činnosti vedoucí k pozitivním citům vůči druhým lidem a k fyzickému kontaktu s vrstevníkem- pohlazení, objetí
 - pozorování rozdílů mezi slyšenou hudbou (tempo, dynamika, emoční ladění)

V rámci rozdělení dětí do skupin využijeme stejné symboly, ale v menším formátu, které vložíme do pytlíku anebo klobouku a každé dítě si vylosuje svůj symbol, který bude představovat, a následně dle obrázků společně vytvoří skupinky. (příloha č. 2)

Nejprve s dětmi v kruhu na zemi při poslechu hudby společně určujeme, jaká část slyšené hudby představuje ptáčky, slunce, vodu, bouřku a vytváříme tím ke skladbě její obrázkový záznam. Není podstatné, aby děti samy rozeznaly části dané skladby. Úkolem tohoto poslechu je pomoci jim v jejich představě, aby následně mohly využít svou fantazii při pohybovém ztvárnění. Pro jistější představu dodávám stopáž:

Slunce	0:00	–	00:30
Ptáček	0:31	–	01:03
Slunce	01:04	–	01:11
Voda	01:12	–	01:34
Slunce	01:35	–	01:42
Bouřka	01:43	–	02:08
Slunce	02:09	–	02:16
Ptáček	02:17	–	02:32
Slunce	02:33	–	02:43
Voda	02:44	–	02:56
Slunce	02:57	–	03:17

Společně s dětmi budeme pohybově ztvárňovat každý symbol. Děti si dle své fantazie užívají krásných pohybů rukou a celého těla. Učitelka vysvětlí dětem, že na znějící hudbu bude ukazovat symboly a děti na ně budou pohybově reagovat. Vytvořené skupinky dětí reagují na symboly a hudbu. V okamžiku, kdy dirigent vymění symbol, uvolňuje původní skupinka určené místo pro tanec a nechává prostor pro další skupinku. Dirigent může také kombinovat více symbolů najednou. Společně může vystupovat i více skupinek.

Obdobou namalovaných symbolů mohou být hudební nástroje. Dirigent v této variantě neukazuje obrázky, ale zahraje na určitý nástroj, který má představovat slunce, vodu, ptáčka nebo bouřku. Je dobré si s dětmi předem ujasnit, který nástroj je určen k jakému symbolu.

Můžeme si zvolit tyto:

Slunce	–	triangl
Ptáček	–	činelky
Voda	–	drhlo
Bouřka	–	tamburína

Hra

Jedna skupina dětí sedí na zemi uprostřed třídy. Druhá skupinka vchází dveřmi v zástupu. V této druhé skupince využijeme zpočátku maximálně 6 dětí. Až budou mít děti hru více zažitou, můžeme náročnost hry zvyšovat a tím přidávat větší počet hráčů chodících za dveře. Děti vchází do prostoru třídy za doprovodu hudby (poslech A. Vivaldi, či učitelka hraje melodii upravené písně), pohupují se v rytmu hudby, ale udržují stále stejné pořadí i rozestupy. Takto obejdou třídu a zase zmizí za dveřmi třídy a s jejich odchodem umlkne i hudba. Za dveřmi si děti vymění místa v řadě a pak vejdou znovu nyní již bez hudebního doprovodu. Zastaví se a první skupina sedících dětí má za úkol seřadit je tak, jak stáli, když přicházeli poprvé. Když se to dětem povede, začne hrát hudba a všechny děti si společně zatančí při poslechu hudby a vymění se opět jiné děti, které půjdou za dveře. Když se dětem nepodaří uhodnout správné pořadí, hra se opakuje se stejnými hráči.

Hra Jarní honička

Jako pomůcku využijeme barevný látkový padák, pokud jej ve třídě nemáme, můžeme použít například barevnou látku, prostěradlo, přehoz, cokoliv, co nám bude zprostředkovávat dojem barevné louky.

Děti rozdělíme do dvou skupin. Jedna skupina dětí drží ve stoje v kruhu barevný padák. Padák drží minimálně v úrovni pasu, abychom mohli pod padákem probíhat. Druhá skupinka děti probíhá ve špalíru mezi stojícími dětmi, ale musí přesně dodržovat směr prvního dítěte. To vše za doprovodu hudby. Jakmile hudba utichne, zůstávají běhající děti sedět uvnitř kruhu pod padákem a užívají si barevnou jarní louku. Děti držící padák jej zcela zakryjí. Poté se děti vymění, aby si užily obě varianty hry.

Pracovní list (příloha č. 3)

Vystřihni deset kartiček, které jsou ve dvou řadách dole. V každém čtverci musí být všechny čtyři obrázky, ale vždy tak, aby nebyly v řadě vedle sebe ani pod sebou dva stejné.

2.5.2 Léto

Léto je nejkrásnější čas pro kluky i pro holky. Celé tři měsíce si užíváme nádherného sluníčka. V červnu sice ještě chodíme do školky, ale zbytek dne jsme na hřišti a na louce anebo u vody, mlsáme sladounké jahody ze zahrádky a jezdíme na výlety. Užíváme si prázdnin společně s babičkou a dědou. Jeden náš český skladatel jezdil také rád na výlety. Měl velmi rád jeden dopravní prostředek.

Otázka k poslechu:

Zkusíš uhádnout z hudební ukázky, o jaký dopravní prostředek jde?

Antonín Dvořák - Humoreska

Jestli jste se pozorně zaposlouchali, mohli jste z hudby poznat, že se jedná o vlak. Antonín Dvořák, náš český skladatel, měl velmi rád železnici a trávil mnoho chvil na železničních nádražích pozorováním vlaků. Říká se, že právě Humoresku složil během jízdy ve vlaku. Inspiroval ho prý rytmus kol jedoucích po kolejích. Také jste děti, už někdy jely vlakem?

Otázky k poslechu:

Co slyšíš v této hudbě tak typického, aby sis mohl představit právě vlak?

Poznaly jste děti, jaký nástroj hraje v úvodu hlavní melodii?

HRA

Základem této hry je jízda dětí v prostoru třídy. Rozdělíme se do skupin. Jedna skupinka bude tvořit vlak a to tím způsobem, že se chytí za ruce a vytvoří kruh. Tento kruh poté protáhneme do oválu, aby byl tvar podobnější tvaru vlaku. Vpředu je strojvedoucí, který se otočí zády a vytvoří čelo vagónu. Strojvedoucí má v ruce nějaký ukazatel (můžeme použít barevnou čtvrtku atd.), který mu bude sloužit na signál pro

odbočení k zastávce a pro vyjíždění ze zastávky. Strojvedoucímu můžeme dát na hlavu čepici, aby byl dobře viděn.

Další skupinka dětí tvoří cestující ve vlaku, kteří jsou uvnitř oválu.

Ve třídě si určíme, kde budou zastávky. Tyto zastávky si můžeme nějak nazvat a označit. Další skupinka dětí představuje tedy také další cestující ovšem čekající na vlak.

Je dobré si určit, které děti budou mít na starosti otevírání a zavírání dveří. Otevírání dveří – zvedneme spojené paže do výšky a cestující mohou vystoupit a poté nastoupit.

Důležité je před jízdou určit pravidla jízdy. Například, že nejprve vystupují cestující a poté až mohou nastupovat noví cestující čekající na zastávce. Řidič musí vždy zkontrolovat nastoupené cestující a až poté může dát signál k výjezdu ze zastávky.

Pustíme hudbu a vlak se dá do pohybu drobnými krůčky. K tomu mohou děti točit boční kroužky okolo těla, představující kola vlaku. Jakmile strojvedoucí uslyší, že hudba utichá, snaží se zajet k některé zastávce. Někteří cestující podle své libosti vystoupí, jiní zase přistoupí. Poté se hudba zase rozezní a pokračujeme v jízdě.

Hra jízda po kolejích

Opět využijeme hudbu od A. Dvořáka.

Všechny děti sedí v kruhu. Jedno z dětí začne za doprovodu hudby přendávat míč do rukou sousedovi po jeho pravé straně. Ten míč převezme a pošle dál. Míč obíhá po kruhu jedním směrem dvakrát až třikrát, než se nám vlak pěkně pravidelně rozjede. Kdokoli v kruhu může změnit směr ale jen tehdy, utichne – li hudba. Jakmile se hudba opět rozezní, předáváme míč stejným způsobem ale opačným směrem, opět do doby, než nám hudba utichne. Děti musejí pozorně vnímat, kdy hudba ještě hraje, a kdy už je ticho. Vlak můžeme rozjet z pomalého tempa a můžeme zrychlovat tak, jak je v našich možnostech.

Jízda vlaků

Děti, už jste si jistě někdy povídaly o vlacích. Anebo jste se byli podívat s maminkou a tatínkem na nádraží, jak takové vlaky vypadají. My víme, že máme vlaky osobní, rychlíky a vlaky nákladní. Osobní vlak tě doveze i do té nejmenší stanice. Pokud potřebujeme jet hodně daleko, pojedeme nejspíš rychlíkem. Ten víc pospíchá a staví

jen ve větších stanicích. Některé rychlíky mají dokonce i jídelní vůz a spací vagóny. Určitě by tě ale nikam nesvezl vlak nákladní. Ten dopravuje jenom zboží. Má na to upravené vagóny, např. na uhlí, na dopravu zvířat, na písek a tak dále. Nákladní vlaky bývají hodně dlouhé, lokomotiva je má co utáhnout. My si na takové vlaky společně zahrajeme.

Hra Jízda vlaků

W. A. Mozart – Symfonie g moll 1. věta, molto allegro

Každé dítě si vylosuje z pytlíku jeden fáborek vyrobený z krepového papíru. Děti vytvoří skupinky podle vylosovaných barev. Následně dáme dětem pokyn, aby se na základě shodné barvy rozdělily do skupin. Každá skupina představuje jiný vlak.

Žlutá barva – osobní vlak

Červená barva – rychlík

Modrá barva – nákladní vlak

Za doprovodu hudby děti znázorňují jízdu vlaku. Vždy vyjíždějí do prostoru třídy jen ty děti, kterým paní učitelka dá signál pro jízdu. Tedy ukáže například červený fáborek – to je signál, že mohou na trať vyrazit děti, které znázorňují rychlík. Jakmile paní učitelka změní barvu, děti „rychlíky“ zajedou na nádraží, které si předem určíme, a je společné pro všechny vlaky. Ostatní zatím čekají na signál v nádraží. Je dobré se před jízdou s dětmi domluvit na pravidlech bezpečné jízdy aby nedošlo k nějaké srážce.

Výtvarný nápad

Pomůcky: velká kreslicí čtvrtka (3 kusy), nůžky, časopisy, noviny, letáky, lepidlo, voskové pastelky.

Postup: nejprve si děti najdou v novinách, letácích, časopisech obrázky dopravních prostředků (autobusy, auta, vlaky, kola, lodě). Potom si je vystříhnou. Na jednu čtvrtku namalují voskovými pastelkami silnici, na druhou, koleje, na třetí vodu. Nalepí dopravní prostředky na správnou čtvrtku. Na závěr můžeme ještě dokreslit okolí.

2.5.3 Podzim

Podzim má v roce svou důležitou roli. Nemůže přeci přijít z ničeho nic prudká zima. Je třeba na zahradě otrhat jablka a hrušky, sklídit zeleninu ze zahrádky a připravit záhony

na přezimování. Stromy shodí své listy a zvířátka si připravují své domečky na tuhou zimu. Kluci a holky jsou bezradní, protože letní sporty už přestaly a zimní ještě nezačaly. Podzimní období je také dobou tanečních zábav a plesů. V dřívějších dobách, když už měli lidé vše připraveno na zimu, se chodilo za zábavou na plesy a bály. Odjakživa tomu tak bylo, jenomže dříve se tančily jiné tance a hrála jiná muzika než v dnešní době. Pánové se oblékali do krásných obleků a bílých punčoch, na hlavách měly klobouky a dámy měly na sobě ty nejkrásnější šaty, které měly. Plesy se pořádaly v prostorách krásných zámků a do tance jim hrála nádherná muzika. Když už byli všichni hosté na zámku, tak si společně povídali o tom, jak se jim daří a byli rádi, že se společně opět setkali. Proto, aby mohl ples začít, musela kapela ohlásit jeho začátek. A to byl signál, aby se všichni hosté shromáždili v tanečním sále a mohlo se začít tančit. Poslechni si, jak to ta kapela dovedla.

J. Haydn Symfonie G dur 2. Věta Andante S Úderem kotlů

Otázky k poslechu:

Poznáš, jaký nástroj nejvýrazněji upozornil hosty na začátek plesu?

Kde by mohla podobná hudba znít?

Poslechněte si ukázkou ještě jednou, a zkuste vystihnout místo, kde zazní velký signál, který má upozornit hosty k pozornosti. Kdo pozná, tak zvedne ruku.

Tuto melodii využil Josef Haydn ve své symfonii, ale mi, si ji teď zkusíme společně zazpívat.

C G

Mi - lí hos - té pojd' - te sem, my vám pěk - ně za - hra - jem,

C D G

rych - le všich - ni pojd' - te sem, my vám zah - ra - jem.

Práce s hudebními nástroji

Takový orchestr, který hraje lidem k tanci, je složen z více hráčů na hudební nástroj. Ti musejí navzájem spolupracovat, aby byla skladba pěkně zahraná. Aby to měli muzikanti snazší, pomáhá jim dirigent. Ten stojí čelem k orchestru a udává tempo, ukazuje hráčům nástupy a pomocí pohybů rukou dává hudbě výraz. Diriguje pomocí dirigentské hůlky. My si společně na takový orchestr zahrajeme.

Na rozdělení dětí do skupin použijeme pytlík či klobouk, do kterého dáme kartičky s namalovanými hudebními nástroji (příloha č. 4). Děti se společně rozdělí do skupin dle nástrojů. Vzniknou nám tedy čtyři skupiny nástrojů. Jedno z dětí bude navíc ještě představovat dirigenta a další z dětí bude mít důležitou roli – úder do bubnu. Je důležité rozdělit tyto skupinky v tomto pořadí, abychom nemuseli ukazovat na přeskáčku. Tedy dřívka, činelky, dřevěný blok, triangel a bubeník.

1. skupina – hra na dřívka
2. skupina – hra na činelky
3. skupina – hra na dřevěný blok
4. skupina – hra na triangel

Skladba je ve dvoučtvrtovém taktu, každá skupinka zahraje dvěma údery (to jsou dvě noty osminové) na jednu z dob. Každá skupina hraje následovně po sobě. Znázorněno níže. Dítě v roli dirigenta si tuto roli vyzkouší vždy s pomocí paní učitelky. Nesmí však zapomenout na hráče, který vždy v závěru fráze do čtvrtové pomlky zahraje úder do bubnu. Nemáme – li ve třídě k dispozici tolik nástrojů abychom mohli začlenit všechny děti, můžeme využít více dirigentů anebo hráčů na velký buben. Není dobré děti v tomto případě ihned vyměnit. Je důležité, aby si zafixovaly rytmickou a melodickou linku jejich partu, a osvojili svůj nástroj. V dalších dnech již můžeme děti prostřídat.

- 1. skupina - dřívka
- 2. skupina - činelky
- 3. skupina - dřevěný blok
- 4. skupina - triangel

Pracovní list (příloha č. 5)

Dokresli řady obrázků do konce řádků.

Hra na tělo

Stejným způsobem, kdy rozdělíme děti do 4 skupin, si tuto skladbu můžeme doprovodit hrou na tělo. Jen dirigent a hráč do velkého bubnu zůstává.

- 1. skupina – dupání
- 2. skupina – pleskání (do stehen)
- 3. skupina – tleskání
- 4. skupina – pleskání (do boků)

Hra

Děti chodí po třídě a na slyšené signály reagují hrou na tělo. Učitelka zahraje vždy na jeden z nástrojů, který jsme používali k doprovodu (dřívka, činelky, dřevěný blok, triangel) a děti dle nástroje hrají na tělo. Hráče můžeme obměnit a vystřídat se mezi sebou.

Hra na tajného dirigenta

Jedno z dětí pošleme za dveře, aby neslyšelo, co si ve třídě povídáme. S ostatními dětmi ve třídě se mezitím dohodneme, kdo bude tajný dirigent. Zavoláme zpátky

čekající dítě za dveřmi, pustíme hudbu a všichni začneme pantomimicky znázorňovat dirigování. Ovšem svoje pohyby všichni předvádějí podle tajného dirigenta, kterého neustále nenápadně pozorují a kopírují jeho pohyby. Dítě, které stálo za dveřmi, by mělo uhodnout, kdo je tím tajným dirigentem. Když se mu to podaří, hra se opakuje a za dveře jde odhalený dirigent.

Pracovní list (příloha č. 6)

Najdi cestu, které dva obrázky k sobě patří. Vzpomeň si, jaký nástroj hrál stejnou melodii také na tělo.

2.5.4 Zima

Děti, už jste jistě někdy pozorovaly sněhové vločky, jak tichounce dopadají na promrzlou zem a na ní tvoří bílou peřinu. Zkuste se někdy pozorně zaposlouchat, až budou vločky padat k zemi, a vaše ouška zachytí tenoulinké hlásky. To si totiž povídají sněhové vločky. Všechny se těší, až po dlouhé době opět spadnou na zem a udělají někomu radost. Komu myslíte? Správně, třeba spícím zvířátkům, rostlinkám nebo stromům. Komu ještě udělají radost? Jistě, málem bych zapoměla, přeci vám všem dětem, které se už nemůžete dočkat toho, jak si budete na sněhu užívat sáňkování a koulování. Pojďme se zaposlouchat do skladby, ve které si takové vločky společně povídají.

C. Debussy- Tanec sněhových vloček

Práce s poslechem

Otázky k poslechu:

O čem myslíš, že si vločky povídají?

Co si při poslechu této hudby představuješ ty?

Chtěl bys nám o své představě povyprávět?

Dětem nakreslíme na papír symboly této skladby (příloha č.7) – sněhové vločky, stopy ve sněhu, oklepávání sněhu z kabátu. Dětem tuto symboliku přiblížíme. Úvod skladby (00:00 – 00:40) představují sněhové vločky, stopy ve sněhu (00:40 – 01:00), oklepávání sněhu z kabátu (01:32 – 01:45). Není nutné striktně dodržet tyto časové úseky, záleží

na učitelce, kdy využít který motiv. Je možné symboly prostřídávat, podle nálady hudby.

Pohybová dramatizace

Abychom si hudbu lépe užily, využijeme pohyb.

Sněhové vločky naznačíme jemně se třepotajícími prsty. Pohyby rukou přitom vedeme od shora dolů i do stran. Padající vločky můžeme zároveň naznačit i točením těla. Druhou variantou může být i lehounké ťukání do nafouklých dětských balónků tak, aby se žádný z nich nedotkl země. Máme – li možnost, použijeme balonky v bílé barvě, aby nám umocnily pocit sněhových vloček.

Stopy ve sněhu odpovídají rytmu slyšených tónů – pomalé našlápnutí celým chodidlem třikrát za sebou, pět drobných krůčků po špičkách a poté opět jeden nášlap celým chodidlem. Samozřejmě není podmínkou přesné užití těchto figur, lze pouze předvádět, jak našlapujeme ve sněhu.

Pantomimou také předvedeme oklepávání sněhu z kabátu.

Nejdříve si s dětmi vyzkoušíme tyto dramatické činnosti bez hudebního doprovodu. Poté pustíme ukázkou a učitelka ukazuje během hudby dětem dané symboly nakreslené na papíru. Dle těchto symbolů děti pohybově či dramaticky ztvární danou ukázkou.

Práci se symboly můžeme obměnit za hudební nástroje. Sněhové vločky může rozezvučet triangl, stopy ve sněhu nám zprostředkuje bubínek a oklepávání sněhu nám přiblíží rolničky. Děti zcela stejně reagují na signál hudebního nástroje. Je ovšem nutné se před poslechem s dětmi domluvit na smluvených signálech.

Hra

Hádej, co dělám. Jedno z dětí uprostřed kruhu znázorňuje pantomimicky hudební úryvek (stopy ve sněhu, vločky, kabát), děti mají před sebou rozložené nástroje (bubínky, triangly, rolničky). Ten, kdo uhodne, zahraje na daný nástroj, který patří k dané pantomimické a hudební ukázce.

Výtvarný nápad

Zkusíme si vytvořit svoje vlastní stopy.

Pomůcky: 2 čtvrtky, pastelky, nůžky

Postup: dítě stoupne celým chodidlem na plochu čtvrtky a obkreslí si své chodidlo. Tento postup zopakuje v obkreslení druhého chodidla. Následně obě chodidla vystřihne. Chodidla si může vymalovat.

Tyto chodidla využijeme k chůzi po třídě. Využijeme chodidel všech dětí najednou. Rozmístíme chodidla po třídě. Rozložíme je po podlaze tak, aby byly děti schopny svými kroky dosáhnout na okolní jiné stopy. Všechny děti současně za doprovodu hudby využívají stopy nohou na podlaze. Dětem vysvětlíme, že by se měly snažit našlapovat pouze na chodidla a nešlapat mimo ně. A jistě je namístě, připomenout, že nebudeme do nikoho úmyslně strkat. Je třeba respektovat ostatní děti, v případě, že nemáme kam šlápnout, chvíli počkáme, než se nám nějaká stopa opět uvolní.

VÁNOCE

Zima už je tu. Všude bílá krajina a venku mrzne, jak praští. Vánoce jsou přede dveřmi a všichni přemýšlíme, jaký dárek pro radost komu přichystáme. Doma je to vyzdobenější než obvykle, maminka si zpívá koledy, ve vaně máme přichystaného kapra, který stále něco brblá pod fousy a doma to voní cukrovím. A protože k vánoční tradici patří stromeček, pojďme si jeden takový vytvořit. Pomůže nám k tomu hudba, která nám umocní sváteční náladu.

Pojďme se pohodlně posadit a zaposlouchat do sváteční muziky.

Johan Pachelbel - Canon in D Major

Otázky k poslechu:

Představuješ si, když slyšíš tuto hudbu vánoce?

Máš při poslechu jinou představu? A chtěl bys nám o ní vyprávět?

Co by udělalo radost tobě pod vánočním stromečkem?

Pohyb

Zkusme si společně takový stromeček vytvořit.

Rozdělíme se na dvě skupiny. Jedna skupina dětí stojí zády k sobě uvnitř kruhu a druhá skupina bude tento kruh dokola obcházet. Děti, které stojí ve vnitřním kruhu, drží v rukou hudební nástroje a představují nám větvičky stromu s ozdobami. Jako ozdoby využijeme triangly, rolničky, činelky, hudební zvonky (tóny d, a, fis), ozvučná dřívka. Vždy je nutné zvolit nástroje, které mají dvě části, kromě hudebních zvonků a rolniček. Jedna část je v rukou větviček a druhou drží děti z vnějšího kruhu, které obcházejí stromeček.

Práce s hudebními nástroji

Zkusíme si ten náš stromeček rozeznít.

Děti ve vnitřním kruhu stojí k sobě zády a děti ve vnějším kruhu obcházejí stromeček. Každý drží v ruce buď část hudebního nástroje, kterými jsou ozdobeny větvičky stromu jako například tyčku od triangu, prstový činel anebo nedrží v rukou žádný nástroj, protože hudební zvonek rozezvučí úderem na něj a rolničky rozechvějeme zatřesením větvičky. Snažíme se stromeček obcházet plynule a volně s rytmem hudby. Přece jen je to slavnostní chvíle, tak si ji zkusme vychutnat v klidu a nespěchat. Postupně rozezníváme ozdoby na stromku, aniž by bylo nutné vždy na každou z nich zahrát. Držíme – li činel, zahrajeme si na větvičku, která drží druhý díl činelu. Držíme – li tyčku od triangu, zastavím se u triangu a zahraji jedním cinknutím, pokud nemám druhý díl nástroje, zastavím se u zvonku či rolničky a jemným zatřesením větvičky nástroj rozezním. Aby si to všechny děti náležitě užily, můžeme se vystřídat. Původně větvičky obcházejí stromeček a naopak.

Harmonický doprovod

Vzhledem k tomu, že tento kánon je v tónině D dur, je možné jej harmonicky doprovodit například pouze tónikou (tón d) či dominantou (tón a), které může učitelka hrát na metalofon či zvonkohru. Pro zdařilejší je možné doprovodit také pentatonikou z tóniny D dur (d, e, fis, a h) tím, že si tyto kameny připravím na zvonkohře a užívám pouze těchto tónů. Délku hudebního doprovodu zvolíme dle potřeby. Je lepší hudbu nestopnout ihned najednou ale postupně snižovat hlasitost.

Hra

Jako pomůcky ke hře využijeme hudební nástroje, kterými jsme zdobily náš stromeček – triangly, činelky, hudební zvonečky, rolničky a zároveň jako nástroje využijeme například klíčky, plechovky naplněné rýží, tužky atd. záleží na fantazii učitelky. Dětem rozdáme hudební i nehudební nástroje a při chůzi je lehce rozeznívají. Úkolem je vytvořit si dvojici, trojici tak, že se musejí navzájem najít předměty a nástroje zvukově si podobné. Například klíče – rolničky, ozvučná dřívka – tužky a podobně. Společně si postupně vytvořené skupinky vyslechneme a určujeme, zda se k sobě skutečně hodí. Můžeme také každou skupinu vybídnout k tomu, aby nám společně zahrála svou představu vánoční atmosféry. Po nějaké době nástroje mezi sebou vyměníme a zahrajeme hru ještě jednou.

Pracovní list (příloha č. 8)

Aby byl stromeček krásně celý nazdobený, musíte dokončit vzor, který je nakreslený vždy na začátku každého pruhu. Stejný vzor se musí v pruhu stále opakovat.

2.6 Evaluace projektu

2.6.1 Jaro

Evaluace poslechu hudby A. Vivaldiho

První větu Vivaldiho koncertu jsem záměrně pustila během příchodu dětí do třídy jako hudební kulisu. Hudba nezněla hlasitě, skutečně v jemné dynamické škále. Některé z holčiček tato melodie přiměla k tanci, některé hochy spíše nabádala k honičce. Záměrně jsem dětem během příchodu do třídy neříkala, co budeme v hodině dělat, ale když jsme zahájili naši hodinu, pustila jsem hudební ukázkou ještě jednou, teď již jako záměrný poslech. Zeptala jsem se dětí, jak bychom mohli s takovou muzikou pracovat? Odpovědí bylo mnoho: budeme tančit, hrát honičku, hrát si na krále. Následně jsem děti uvedla do tématu a řekla celý název skladby, tedy, že hudba nám má zprostředkovat dojem krásného barevného jara. A ihned jsem využila otázek k poslechu. Nyní byly jejich představy konkrétnější. Představa jara ve spojitosti s touto hudbou jim znázorňovala myšlenku na rozkvetlé stromy, zvířátka, ale také na to, jak si mohou užívat sluníčka venku, jezdit na kole, na kolečkových bruslích atd. Ze zvířátek si

dokázaly děti představit ptáčky, pejsky, kočky. Vzhledem k tomu, že tato věta z koncertu není dlouhá, pustila jsem dětem tuto ukázkou dvakrát, aby měly děti možnost lepší představy. Díky otextování melodie, se dětem téma této věty vžilo nádherně do paměti. V textu jsme společně s dětmi zkoušeli měnit jména, a bylo to pro ně velmi zábavné.

2.6.2 Léto

Evaluace poslechu hudby A. Dvořáka

Humoresku Antonín Dvořák složil jako konkrétní hudbu, která má posluchačům skutečně umocnit představu jízdy vlaku. Dětem jsem záměrně předem nesdělila, že se jedná právě o vlak. Jejich odpovědi byly velmi bohaté. Někdo hudbu vnímal jako let letadlem či balónem, jiní jako jízdu na kole nebo autem. V menšině děti uhodly, že se jedná o vlak. Při dalším poslechu byla jejich pozornost zaměřena na konkrétní představu. Snažily se zaměřit na typické zvukové a rytmické symboly v hudbě, které by jim v této představě pomohly. Děti byly již schopné říci, proč si myslí, že se jedná právě o vlak. Tedy rozjíždějící se kola vagónu, některé z dětí si představovalo, že sedí ve vlaku a jedou krajinou a míjejí les a louky a domy. Děti byly schopné vnímat také tempové změny, které nám hudba nabízela.

Evaluace poslechu hudby W. Mozarta

První věta ze symfonie g moll W. A. Mozarta byla pro většinu dětí označována jako „rychlíková“. Rozdíl mezi těmito dvěma skladbami je skutečně velmi typický v tempu i v dynamice. I v této hudební ukázkě se střídají tempa, a tak nás hudba vybídla k tomu, že jsme si ve hře různě obměňovaly druhy vlaků. Kdybych mohla porovnat, hudba W. A. Mozarta byla dětmi přijímána jako typičtější v představě jízdy vlaku. I tak jsem ráda, že jsem měla možnost nahlédnout do jejich představ a děti na oplátku poznaly, jak se dá hudba využít i v úplně jiném směru.

2.6.3 Podzim

Evaluace poslechu druhé věty J. Haydna

Téma z této druhé věty Haydnova symfonie je krásné, melodicky a rytmicky jednoduché, a tudíž pro děti lehce vstřebatelné. Dětem jsem nepustila celou hudební ukázkou, ale dostatečně postačila dvouminutová část. Tím, že je téma krátké, pouze

osmitaktové, bylo pro mnohé děti snadné se melodii naučit. K tomu nám dopomohl text, který dětem dával lepší představu o dění na takovém plese. Krásný pocit se dostaví, když slyšíte dítě odcházet ze třídy a přitom si prozpěvuje právě tuto lehkou melodii. V tom je smysl našeho tvoření, aby si dítě užilo společné muzicírování a zanechávalo mu příjemné pocity z hudby.

2.6.4 Zima

Evaluace poslechu skladby C. Debussyho

Poslech hudební ukázky zaujal všechny děti, o to větší zážitek nám umocnil venku padající sníh. Děti před poslechem znaly název skladby, proto pro ně představa o čem hudba vypráví, byla jasnější. Klidný a jemný úvod hudby děti přiměl k pozornému poslechu. Jejich přirozenou reakcí byly jejich třepotající prstíky, aniž bych je předem motivovala. Pustila jsem ukázkou v celé její délce, a přesto pozornost dětí vydržela. Přiblížila jsem dětem smysl symbolů a přirozeně pohybově rozehrály vlastní těla. Jen stopy jsme si vycvičili vícekrát, ale povedlo se nám celkem sjednotit rytmus pomocí deklamace „šláp, šláp, šláp, hop, hop, hop, hop, hop, šláp“. Na otázku o čem myslíš, že si vločky povídají, se mi dostalo mnoho krásných odpovědí, např. o tom, že se ze shora dolů dívají na střechy domů a rozdělují si mezi sebou, kam která spadne anebo do jaké zahrady, za kterými dětmi poletí, ale také ke komu domů přilítnou na večeri.

Evaluace poslechu hudby J. Pachelbela

Slavnostní chvíle jsou pro děti něco obrovského. Atmosféra, která k dětem pronikla díky poslechu, je ponoukala k pohybu. Proto děti potřebovaly co nejdříve začít. Tento kánon jsem pustila v celé délce, tedy necelé čtyři minuty. Některé z dětí začalo během poslechu ztvárňovat hru na housle a ostatní se se zájmem přidávaly. Gradace hudby v nástrojovém obsazení jejich drammatizaci obohatila. Před provedením našeho stromečku, jsme si nejprve s dětmi ukázali, jak budou společně dvě části jednoho nástroje navzájem hrát, vysvětlili jsme si správný úchop nástroje. Vždy je nesnadné rozdělit děti na dvě poloviny, někdo chtěl obcházet, někdo chtěl být větvička, ale když jsem dětem oznámila, že se ve hře vyměníme, byla volba již snazší. Děti nádherně vycítily z hudby tajemnou vánoční atmosféru, a aniž bych je musela brzdit v tempu, samy se snažily obcházet stromeček slavnostní chůzí. Myslím, že tóny dechových

nástrojů jim dodávaly rytmickou výpomoc v pohybu a smyčce vykreslily důležitou roli v jejich improvizaci. Některé z dětí hudba inspirovala i k jiným představám, např. že je král a vstupuje do svého hradu, někomu připomněla svatbu maminky s tatínkem ale také opět sněhové vločky, jiné vybízela představu, že jsou na plese v zámku. Jisté je, že ve všech představách se znázorňovala sváteční chvíle, kterou jsme si i my společně užili.

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Na teoretickou část mé diplomové práce navazuje část praktická. Praktická část mé diplomové práce je zaměřena na realizaci poslechu klasické hudby a využití s dětmi předškolního věku. Praktická část je dále doplněna malým výzkumným šetřením, ve kterém se pokouším zjistit motivaci rodičů k hudebnímu vzdělávání jejich dětí.

3.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ, VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Cílem šetření bylo zjistit motivaci a důvody, proč rodiče poskytují svým dětem hudební vzdělání v ZUŠ a zjistit jakým způsobem je ovlivněn vztah dítěte k hudbě.

Pracuji jako učitelka v základní umělecké škole, kde vyučuji hru na violoncello a zároveň přípravné hudební výchovy. Zde se děti učí základům, které jsou nezbytné pro jejich další hudební vývoj. Učí se porozumět hudebnímu názvosloví, vytleskávat rytmy, poznávat hudební nástroje. Mou snahou je rozvíjet u dětí jejich přirozenou schopnost intonace a rytmického cítění. Na základě říkadél a jednoduchých lidových písní v dětech rozvíjím a prohlubuji paměť a hudební představivost. S pomocí Orffova instrumentáře je v dětech probouzena elementární improvizáční schopnost a schopnost sebevyjádření. Čas v těchto hodinách je proložen zpíváním, pohybem, malováním hudební tematiky, poslechem hudby a dalšími jinými činnostmi vhodnými k dané tematice.

Ve svých hodinách se setkávám s dětmi, které jsou většinou nadané více anebo méně, ovšem každé z nich má jakékoli předpoklady se naučit hrát na nějaký hudební nástroj. Někteří žáci hrají již od prvního nástupu do ZUŠ (většinou v pěti letech) anebo jsou děti zařazovány na nástroj v druhém pololetí školního roku. Děti pochází z rodin s hudebním i nehudebním založením a vzděláním. Proto je zde na místě otázka, jaký je důvod a motivace pro zdejší vzdělání jejich dítěte.

3.2 Kvalitativní výzkumné šetření

Vzhledem k charakteru výzkumného tématu jsem zvolila kvalitativní výzkum. Ve svém šetření jsem využívala rozhovorů s rodiči předškolních dětí, které navštěvují ZUŠ. Tyto rozhovory mi umožňovaly přirozenou bezprostřední komunikaci. Díky situacím které nastaly, se během těchto rozhovorů rozvíjely další doplňující otázky a získávala jsem větší vhled a bohatší informace. V rozhovorech jsem se zabývala tím, jaké činitele motivují rodiče k návštěvě této školy. V závislosti na podmínkách jsem využívala rozhovorů individuálních a skupinových.

3.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Všechny respondenty znám velmi dobře, neboť se pravidelně setkáváme jednou týdně v hodinách přípravné hudební výchovy. Na úvod školního roku je náš kontakt ještě užší, protože si s dětmi utváříme kolektiv, poznáváme se, a proto ve svých úvodních hodinách pracuji společně i s rodiči dětí. Jsem si vědoma toho, že jde o další krok socializace dítěte a je pro ně důležitá adaptace v novém prostředí. V prvních hodinách pracujeme všichni společně a postupem času děti rodiče v dalších hodinách již nevyžadují. Snažím se maximálně respektovat individualitu každého dítěte a napomáhat mu v poznání všeho nového, s čím se v hodinách setkává. Vytváříme si v hodinách takové podmínky, díky kterým děti získávají pocit bezpečí a zároveň jim umožňují navazovat vztahy s ostatními dětmi.

3.4 Průběh shromažďování dat

Data jsem shromažďovala v období září – prosinec 2016. Setkání probíhala v ZUŠ ve třídě, kterou navštěvují děti respondentů, tudíž jim známém prostředí. Zde jsem respondentům detailně vysvětlila, v čem moje práce spočívá. Dále jsem vysvětlila, co tato práce pro mne znamená. Rozhovory s respondenty jsem zaznamenávala na nahrávací zařízení, z kterého byla všechna data přesunuta na CD, které je součástí mé práce. Celkem jsem nashromáždila 18 rozhovorů. Rozhovory byly vedeny skupinově ale

i individuálně. Věk respondentů se pohybuje od 31 let do 46 let. Rozhovory jsem vedla s matkami dětí až na jeden rozhovor, který je veden s otcem mé žákyně.

3.4.1 Dílčí výzkumné otázky

Respondentům byly položeny otázky a v průběhu rozhovorů se rozvíjely ještě další doplňující, a to díky situacím, které nastávaly.

Dílčí výzkumné otázky se zaměřují na tyto oblasti:

Jaká byla motivace pro to, abyste nechali své dítě umělecky vzdělávat?

Hrajete na nějaký hudební nástroj?

Jaký máte vztah k hudbě?

3.5 Výsledky

Činitelů, kteří motivují rodiče k návštěvě jejich dětí do ZUŠ je mnoho. Dle šetření vyplývá, že velký vliv na tom, proč nechávají rodiče své děti umělecky vzdělávat je především jejich rodinné zázemí. Potvrzuje to i počet respondentů, kteří v mládí sami navštěvovali dříve ještě Lidovou školu umění, dnes ZUŠ. Z celkového počtu osmnácti dotazovaných jich právě 11 navštěvovalo LŠU. To byl také důvod pro jejich rozhodnutí podpořit v hudbě i své děti, i když mnozí z nich dnes již aktivně nehrají. Vede je k tomu nejen osobní zkušenost, kterou v dětství získali, ale také možnost dopřát jim stejného vzdělání jako měli v dětství oni.

Zbýlých sedm respondentů ZUŠ sice nenavštěvovalo, ale jejich motivace opět vyplynula z rodinného zázemí. Většina dětí často pochází z rodin hudebně založených, kde alespoň jeden z rodičů, prarodičů či blízkých příbuzných, se věnuje hře na nástroj, byť jen amatérským způsobem. Ze šetření vyplývá, že pět respondentů provozuje hudbu na této úrovni a cítí radost z toho, že mohou své děti tímto způsobem ve vzdělání podpořit.

Kvalitativní výzkumné šetření přispělo k odhalení, že pouze dva respondenti nemají ve svém blízkém rodinném okolí nikoho, kdo by se hudbě jakýmkoliv způsobem věnoval. Jeden z těchto dvou respondentů uvádí jako motivaci to, že hudba by měla být součástí všeobecného vzdělání. Být hudbě, respektive notám a hudebním značkám nerozumějí,

i přesto se snaží své dítě podpořit. Ne často se stává, že děti v období kdy nastupují do ZUŠ (tedy v pěti či šesti letech) si tuto činnost volí samy. Pro děti je důležité mít vzor a ten někdy spatřují mezi svými kamarády. A to byl také důvod pro dalšího z respondentů, neboť dcera chtěla navštěvovat stejnou školu jako její kamarádka.

Na výsledcích je patrné, že většina respondentů má s hudbou nějakou zkušenost. Tato skutečnost je stěžejní pro rozhodnutí rodičů, proč přihlašují své děti do ZUŠ. Z celkového souhrnu odpovědí je zřejmé, že rodiče své děti v hudbě podporují a mají zájem, aby v této aktivitě pokračovali. I když někteří respondenti si jsou vědomi, co obnáší hra na nástroj a s tím spojené pravidelné cvičení, i přesto se snaží své děti motivovat tak, aby pro ně hudba byla milým kamarádem. Své děti přihlašují do ZUŠ pro to, neboť mají jistotu, že je jim dopřáno odborné péče. Rodiče jsou rádi, že jejich potomek není vzděláván pouze v MŠ (ZŠ), ale že jeho dovednosti jsou rozvíjeny i v této umělecké oblasti. Velký přínos vidí i v tom, že se jim zlepšuje paměť a jemná motorika. Také kolektiv dětí, ve kterém se pohybují, jim dává více příležitostí ke společnému sdílení a nalézání nových přátelství.

Respondenti často čerpají ze svých vlastních zkušeností. V mnoha případech můžeme pozorovat, že se bývalí žáci vracejí jako rodiče dětí, kteří je přihlašují do ZUŠ. Právě z toho plyne, že své děti inspirují a stávají se tak často jejich vzorem. Mnozí respondenti berou tuto aktivitu takovým způsobem, že by své děti i nadále podporovali v tomto směru, jako v budoucím povolání.

ZÁVĚR

Hlavním záměrem mé bakalářské práce bylo nahlédnout do oblasti klasické hudby a popsat využití jejího poslechu v činnostech s dětmi předškolního věku. V teoretické části jsem se zabývala tím, jak se k hudbě staví odborná pedagogická a psychologická literatura a jaký prospěch přináší hudba člověku. Z pozice učitelky v základní umělecké škole jsem o jejím prospěchu z vlastní zkušenosti přesvědčena. Myslím si, že bychom hudbě měli dát velký prostor právě s těmi nejmenšími, aby jim otevřela své možnosti a poskytla její krásu. V hudbě je zapotřebí řádu a díky ní můžeme u dětí rozvíjet zároveň morální a jiné vlastnosti, které jsou pro život zapotřebí. Proto si myslím, že má hudba nezastupitelný význam nejen v životech těch nejmenších.

Podstatou praktické části bakalářské práce bylo poskytnout inspiraci pro společné užití hudby s dětmi předškolního věku v podobě různých činností a obohatit tím tak školní program mateřských škol. Zároveň jsem chtěla využít této příležitosti k nastartování přirozeného kontaktu dětí s klasickou hudbou, protože si myslím, že právě tyto aktivity ve spojení s poslechem, mohou zprostředkovat opravdové setkání. Činnosti, které jsem s dětmi měla možnost vyzkoušet, nám dokazují, že i v dnešní uspěchané době je možné probudit u dětí hlubší zájem o hudbu, odkrýt jim doposud nepoznané bohatství hudby a radostně si ji užít. O úspěšnosti poslechu hudby jsem se dozvěděla prostřednictvím verbálních projevů dětí, které jsou v mé práci taktéž zaznamenány.

Praktická část byla dále doplněna výzkumným šetřením, jehož cílem bylo zjistit motivaci rodičů k hudebnímu vzdělávání jejich dětí. Jak vyplývá z výsledků, na jejich rozhodnutí má vliv mnoho faktorů. Z většiny jsou to jejich osobní zkušenosti. Z výzkumného šetření je patrné, že ve většině případů jsou základy muzicírování ukotveny v rodině, z čehož plynou důsledky v podobě toho, že děti v těchto hudebních činnostech pokračují a následují své rodiče. Rodiče se pro své děti stávají vzorem a zároveň tyto aktivity vnímají velmi pozitivně a jako obrovský přínos do života. Zjištění, že většina rodičů dětí, které navštěvují ZUŠ, má zkušenost s hrou na nástroj, není samozřejmě jednoznačně pozitivní. Nabízí se tedy zamyšlení nad tím, jakým způsobem motivovat rodiče, kteří nehrají na hudební nástroj, aby vedli k hudbě také své děti, ačkoliv sami nemají hudební vzdělání. Myslím si, že tomuto může být nápomocný právě i tento vypracovaný projekt, který poskytuje nejen inspiraci, ale nabízí i způsob,

jak kvalitně vyplnit společný volný čas s dětmi, a bude sloužit ke spokojenosti jak rodičům či učitelkám, tak i ke spokojenosti dětí.

Mým přáním je, aby hudba a činnosti s ní spojené, přinášely nám všem potěšení a mnoho krásných vzpomínek. Touto prací jsem si rozšířila své znalosti a zkušenosti. Zároveň mne práce obohatila o mnoho užitečných a praktických informací. Jsem ráda, že hudba je nejen mým koníčkem, ale že se ji mohu věnovat také profesionálně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-0965-2.

HARTL, Pavel., HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 3.vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: Učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-3037-0.

HERDEN, Jaroslav., JENČKOVÁ Eva., KOLÁŘ Jiří. *Hudba pro děti*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-522-X.

HOLAS, Milan. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově* 3.vyd. Praha: Akademie múzických umění, 1998. ISBN 80-85883-27-9.

JASANOVÁ, Nadja. *Hudba, pohyb, kresba, slovo*. Zlín: Svojtka, 1990. ISBN 80-900259-1-9.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole*. 2.vyd. Hradec králové: Tandem, 2011. ISBN 80-902662-5-8.

KRESÁNEK, Jozef. *Hudba a člověk: Hudobné myslenie, sociálna funkcia hudby, hudebná psychológia*. Bratislava: Hudobné centrum, 2000. ISBN 80-88-88418-7.

KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2329-7.

LIŠKOVÁ, Marie. *Zpíváme si s dětmi*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0855-8.

NAVRÁTIL, Miloslav. *Dějiny hudby: Přehled evropských dějin hudby*. Ostrava: Scholaforum, 1996.

PRŮCHA, Jan., WALTEROVÁ, Eliška., MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 4.vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

RAKOVÁ, Milena., ŠTÍPLOVÁ, Ljuba., TICHÁ, Alena. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika, 2012. ISBN 978-80-266-0067-1.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-00-5.

SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-20587-9.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ Eva., VÁCHOVÁ, Alena., VÍTEČKOVÁ, Miluše. *Do školky za zvířátky: Metodika práce s příběhy v MŠ*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0185-4.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-264-5.

TICHÁ, Alena., RAKOVÁ, Milena. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: I. dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – JARO, A. Vivaldi, symboly skladby

Příloha č. 2 – JARO, A. Vivaldi, symboly skladby ve zmenšeném formátu

Příloha č. 3 – JARO, A. Vivaldi, pracovní list

Příloha č. 4 – PODZIM, A. Dvořák, hudební nástroje

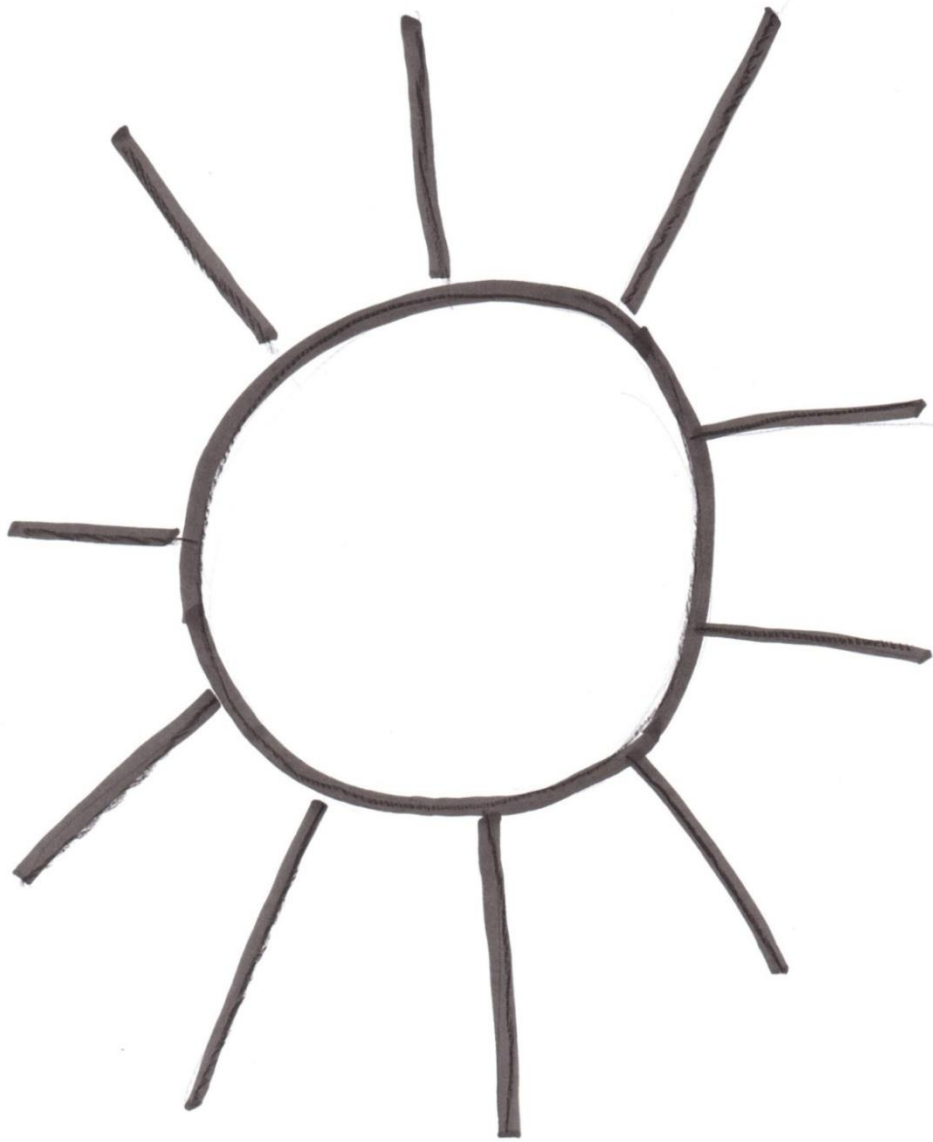
Příloha č. 5 – PODZIM, A. Dvořák, pracovní list

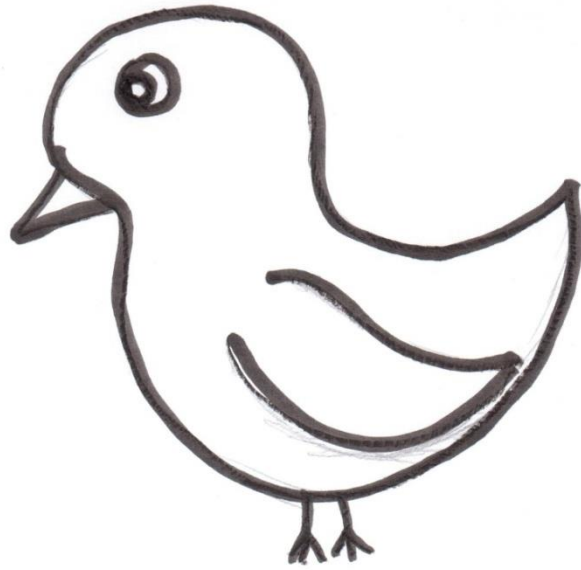
Příloha č. 6 – PODZIM, A. Dvořák, pracovní list

Příloha č. 7 – ZIMA, C. Debussy, symboly skladby

Příloha č. 8 – VÁNOCE, pracovní list

Příloha č. 1

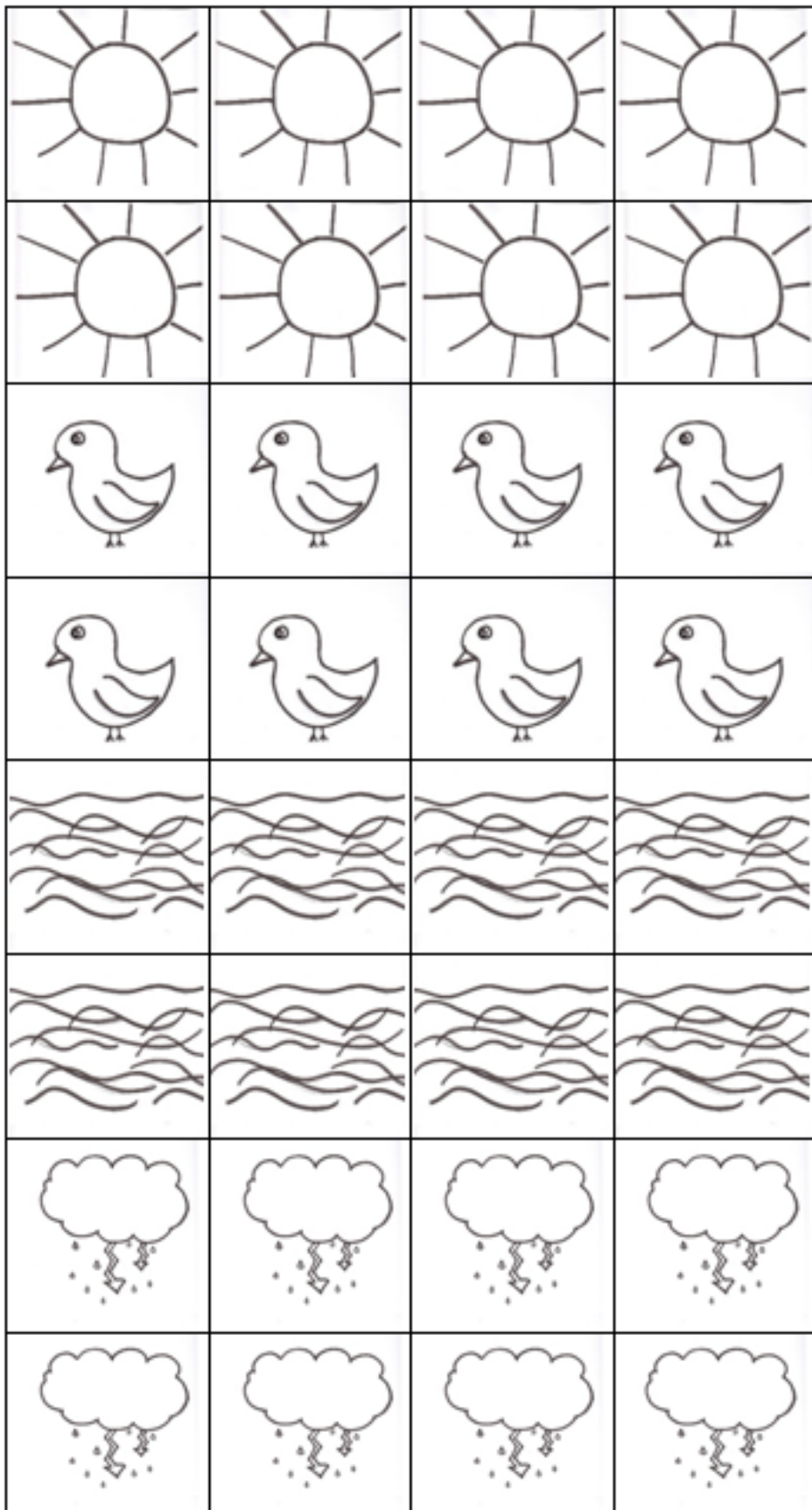

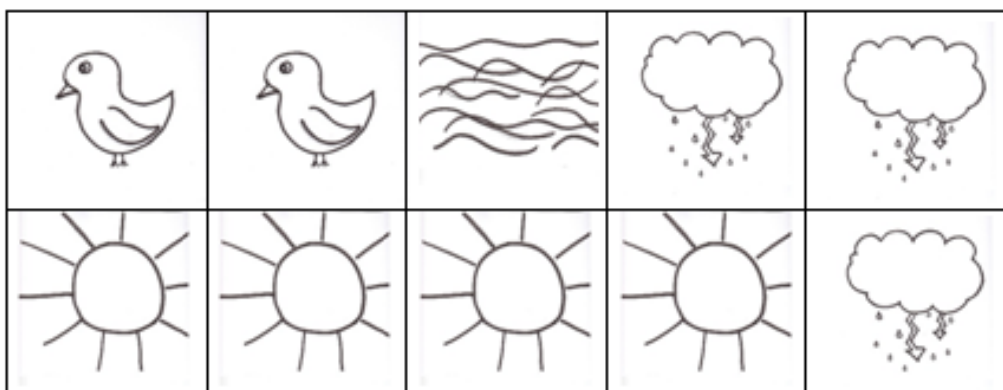
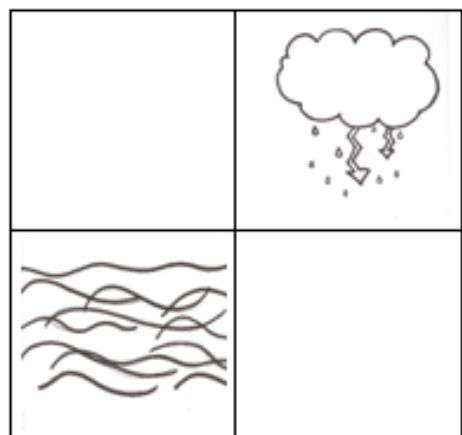
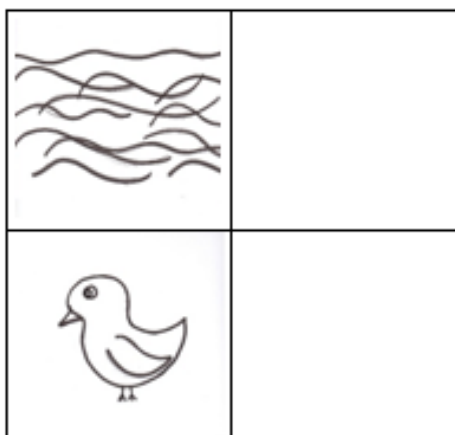
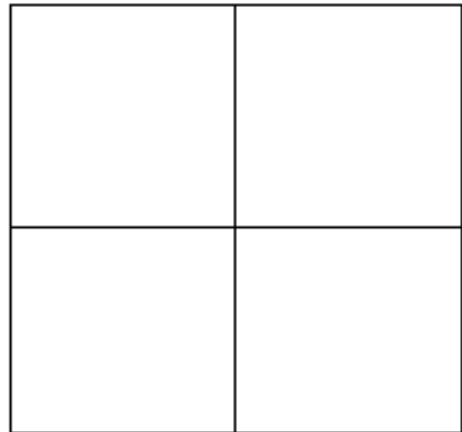
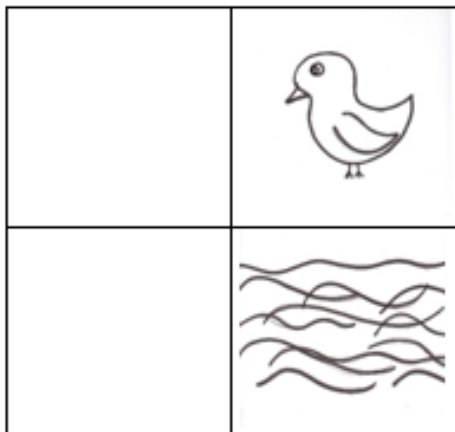

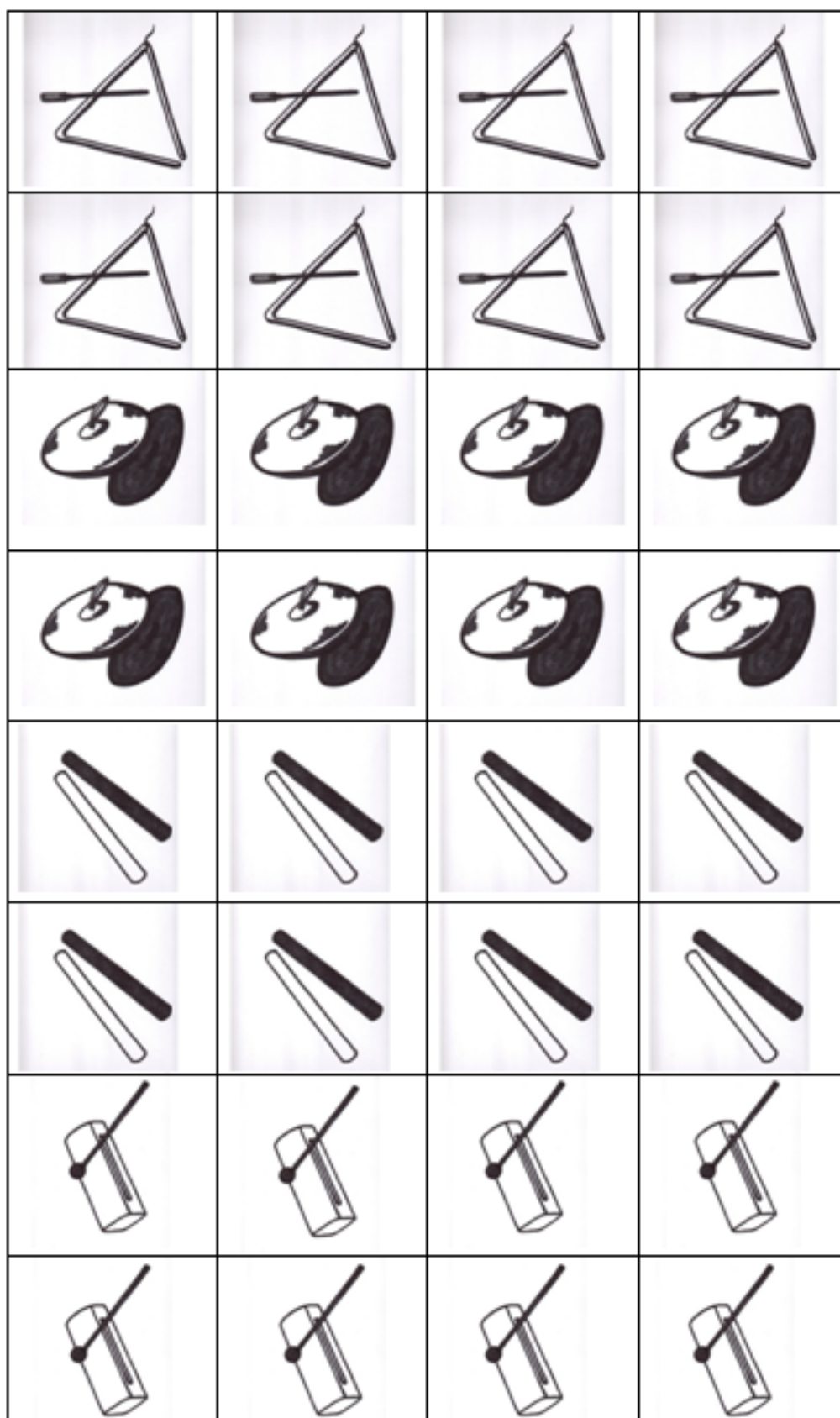
Příloha č. 2

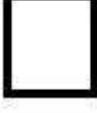

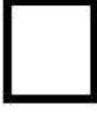

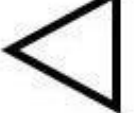

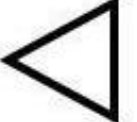

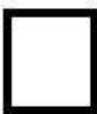

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

